

Onderzoekstage faculteit diergeneeskunde

“Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders”

Martin Vink

0153362

Utrecht, september - december 2008

Inhoudsopgave

1	Inhoudsopgave.....	2
2	Inleiding.....	3
3	Vraagstelling & hypothese.....	5
3.1	Vraagstelling.....	5
3.2	Hypothese.....	5
4	Materiaal & methode.....	6
4.1	Materiaal.....	6
4.2	Methode.....	7
5	Resultaten en discussie.....	8
5.1	Bedrijfsgegevens veehouders.....	8
5.2.1	Aanleiding voor deelname.....	9
5.2.2	Aanleiding voor deelname per praktijk.....	11
5.3	Redenen om niet (meer) deel te nemen.....	13
5.4.1	Voordelen van bedrijfsbegeleiding.....	16
5.4.2	Voordelen van bedrijfsbegeleiding per praktijk.....	19
5.5.1	Nadelen van bedrijfsbegeleiding.....	20
5.5.2	Nadelen van bedrijfsbegeleiding per praktijk.....	23
5.6	Gevolgen van bedrijfsbegeleiding.....	24
5.7.1	Manier waarop bedrijfsbegeleiding gegeven wordt.....	25
5.7.2	Manier waarop bedrijfsbegeleiding gegeven wordt per praktijk...	28
5.8	Toekomst van bedrijfsbegeleiding.....	31
6	Discussie.....	37
7	Conclusie.....	38
8	Dankwoord.....	39
9	Referenties.....	40
10	Appendices	
10.1	Appendix I: Gebruikte vragen uit de enquête voor WBB.....	41
10.2	Appendix II: Gebruikte vragen uit de enquête voor GBB.....	44
10.3	Appendix III: Figuren per praktijk.....	46

2 Inleiding

De afgelopen jaren vinden een aantal veranderingen plaats in de diergeneeskunde met betrekking tot de melkveehouderij. De gevraagde hulp verschuift meer en meer van curatieve zorg (het behandelen van één zieke koe) naar preventieve zorg (het voorkómen van ziekten door bijvoorbeeld vaccinaties en het verbeteren van omstandigheden in de stal). Bedrijfsbegeleiding kan worden gezien als logisch voortvloeisel hieruit: middels bedrijfsbegeleiding kunnen problemen vroeg waargenomen worden, zodat deze al aangepakt kunnen worden voor er echt curatieve zorg nodig is.¹

Hoewel in de jaren zeventig al met bedrijfsbegeleiding werd begonnen, zijn er nog altijd ontwikkelingen gaande. Er heeft een ontwikkeling plaats gevonden van begeleiding die zich eerst met name richtte op de fertiliteit naar een begeleiding van het gehele bedrijf.² Toch is er een grote verscheidenheid in invulling van bedrijfsbegeleiding bij de verschillende dierenartsenpraktijken. Tevens is niet geheel duidelijk wat de veehouder zelf van bedrijfsbegeleiding verwacht. Er bestaan vermoedens dat de vraag van de veehouder en het aanbod van de dierenarts niet geheel met elkaar stroken.³

In 2000 werd gestart met een nieuw project: het project "Partners in Rendementverbetering" (Pir-Dap). Het PiR-Dap project is gestart op initiatief van NRS, productdivisie van CR Delta, tegenwoordig CRV. NRS is hiervoor een samenwerking aangegaan met Pfizer Animal Health BV en in het tweede jaar is ook de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) toegetreden tot het project. Daarnaast neemt de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) deel op het thema uiergezondheid. Verder wordt het initiatief ondersteund door de Zuivelindustrie. Het PiR-Dap project zorgde voor een nieuw product voor veehouders en dierenartsen. Het doel van dit project is het stimuleren en intensiveren van bedrijfsbegeleiding door de rundveedierenarts bij de bedrijven die deelnemen aan de melkproductieregistratie (MPR) van CRV. Hierdoor zouden zij beiden een beter rendement uit het bedrijf kunnen halen. De dierenarts kan na toestemming van de veehouder de bedrijfsgegevens die bij het NRS bekend zijn gebruiken bij het doorspreken van de bedrijfsresultaten rondom diergezondheid. Hiermee kan de dierenarts een goed beeld krijgen van het niveau van het bedrijf van zijn klanten. Aan de hand van diverse kengetallen kunnen de melkveebedrijven gerangschikt en beoordeeld worden. Als na analyse van de gegevens blijkt dat bepaalde zaken op het bedrijf voor verbetering vatbaar zijn, zal dit met de veehouder moeten worden overlegd. De veehouder zal er van overtuigd moeten zijn of worden dat het lonend is bepaalde problemen aan te pakken.⁴

Naar aanleiding van het PiR-Dap project rees de vraag hoe het eigenlijk gesteld stond met bedrijfsbegeleiding. Ook vroeg men zich af of er verdere verbeterpunten voor de bedrijfsbegeleiding zijn. Onder andere is onderzocht wat bedrijfsbegeleiding volgens dierenartsen in hun praktijk inhield.⁵ Naar aanleiding van dit onderzoek is een uitgebreide enquête voor veehouders opgesteld en naar hen verstuurd.⁶

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de meningen van veehouders over bedrijfsbegeleiding. Speciaal wordt gekeken naar de verschillen tussen veehouders die wel of niet meedoen aan bedrijfsbegeleiding. Op basis van dit onderzoek zullen dierenartsen die bedrijfsbegeleiding aanbieden hun aanbod misschien beter af kunnen stemmen op de vraag van de veehouders. Om een beeld van de meningen van veehouders over bedrijfsbegeleiding te krijgen, wordt gebruik gemaakt van gegevens uit de voor een eerder onderzoek verzonden enquêtes, die bij materialen en methoden verder behandeld worden.

3 Vraagstelling & hypothese

3.1 Vraagstelling

In dit onderzoek wordt op twee vraagstellingen ingegaan. De eerste vraagstelling is: wat vinden veehouders van bedrijfsbegeleiding? De tweede is: verschillen de meningen van veehouders over bedrijfsbegeleiding die niet aan bedrijfsbegeleiding doen van de meningen van veehouders die hier wel aan doen?

3.2 Hypothese

De H_0 van mijn onderzoek is: de meningen van veehouders over bedrijfsbegeleiding die hier niet aan doen verschillen niet van de meningen van veehouders die hier wel aan doen.

De H_1 van mijn onderzoek is: de meningen van veehouders over bedrijfsbegeleiding die hier niet aan doen verschillen van de meningen van veehouders die hier wel aan doen.

4 Materiaal & methode

4.1 Materiaal

De enquêtes, waarop dit onderzoek gebaseerd is, zijn voor een eerdere onderzoeksstage opgesteld en verstuurd. Er zijn twee verschillende enquêtes: één voor veehouders die wel aan bedrijfsbegeleiding doen, en één voor veehouders die hier niet aan doen. De enquêtes kwamen voor een deel (algemene gegevens bedrijf, voordelen/nadelen bedrijfsbegeleiding) overeen. De enquête is naar 800 veehouders uit 13 dierenartspraktijken verstuurd, hiervan bestond de helft uit veehouders die wél en de helft uit veehouders die níet aan bedrijfsbegeleiding doen.

Als selectiecriteria voor het deelnemen aan veterinaire bedrijfsbegeleiding is gekozen voor het al dan niet aangemeld zijn bij PiR-DAP. Zowel de veehouders die wel, als de veehouders die niet aan PiR-DAP deelnemen hebben wel beide enquêtes ontvangen. Zo kon de veehouder zelf de enquête die voor hem van toepassing was kiezen en invullen.

Er werd een respons van minimaal 50% verwacht.⁶ Deze is echter niet behaald. Van de veehouders die wel deelnemen aan bedrijfsbegeleiding (vanaf nu **WBB**, wel bedrijfsbegeleiding) stuurden 169 veehouders (42%) de enquête terug. Van de veehouders die niet deelnemen aan bedrijfsbegeleiding (vanaf nu **GBB**, geen bedrijfsbegeleiding) stuurden 86 veehouders (22%) de enquête terug. Het totaal aantal respondenten per praktijk varieerde van 3 tot 48.

In beide enquêtes werd eerst naar algemene gegevens van het bedrijf gevraagd. In de enquête voor veehouders die wel aan bedrijfsbegeleiding doen, werd achtereenvolgens gevraagd hoe de bedrijfsbegeleiding plaatsvond, wat de veehouder hiervan vond, wat zijn mening over de tarieven ervan waren en wat het idee van de veehouder over de toekomst van bedrijfsbegeleiding was. Bij de veehouders die niet aan bedrijfsbegeleiding doen werd naar hun mening over bedrijfsbegeleiding, naar redenen om niet deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding en ten slotte ook naar hun toekomstvisie met betrekking tot bedrijfsbegeleiding gevraagd.⁶

De meerderheid van de vragen waar naar de mening van veehouders over bedrijfsbegeleiding werd gevraagd bevatte stellingen, die de veehouder kon beantwoorden door middel van een vijfpuntenschaal. Via deze schaal kon worden aangegeven of de veehouder het helemaal niet (1) tot helemaal wel (5) eens was met de stelling.⁶

De vragen uit de enquêtes die voor dit onderzoek zijn gebruikt, zijn terug te vinden in de appendices I en II.

De figuren, behorend bij de vergelijking tussen de veehouders van de verschillende praktijken, nemen veel ruimte in beslag. Daarom staan de resultaten van de vergelijkingen tussen de veehouders van de verschillende praktijken in woorden weergegeven. De bijbehorende figuren zijn terug te vinden in appendix III.

4.2 Methode

Allereerst werden de antwoorden op vragen in de enquête ingevoerd in Microsoft Excel. Vervolgens werden deze gegevens ingelezen in een statistisch programma (SAS 9.1). Daarna zijn de ingelezen vragen gecontroleerd door middel van beschrijvende statistiek (gemiddelde, minimum, maximum, verdeling van de gegevens et cetera).

Ten eerste werden enkele algemene gegevens van de bedrijven geanalyseerd, zoals de gemiddelde melkproductie en de tussenkalftijd. Hiervan werden gemiddelden bepaald. In SAS 9.1 is met een t-test bepaald of de gegevens van de bedrijven die wél aan bedrijfsbegeleiding doen significant verschilden van die van de bedrijven die hier niet aan doen. Hierbij is een significantie-level van 0,05 gehanteerd. Ook is met een Chi²-test bekeken of het deel van de veehouders wat een gemengd bedrijf heeft, verschilt tussen de WBB- en GBB-veehouders.

Ten tweede is er een selectie gemaakt van die vragen, waarvan verwacht kon worden dat ze een representatieve weergave waren van de meningen van de veehouders. Speciaal werd nog geselecteerd op vragen die verschillen tussen die bedrijven die wel mee doen aan bedrijfsbegeleiding en die bedrijven die niet meedoen aan bedrijfsbegeleiding goed weergaven.

De gegeven antwoorden op de vragen werden met behulp van Excel in frequentietabellen en staafdiagrammen weergegeven. Omdat de respons per vraag behoorlijk varieerde gebeurde dit in het percentage van het totaal aantal gegeven antwoorden.

Om een vergelijking te maken van de verdeling van de antwoorden op de vragen die voor de WBB- en GBB-bedrijven hetzelfde zijn, zijn verschillende statistische testen in SAS 9.1 gebruikt. In eerste instantie is hier een Chi²-test voor gebruikt. Probleem bij een Chi²-test is echter dat de uitkomsten minder nauwkeurig zijn indien meer dan 20% van de cellen met minder dan vijf waarnemingen gevuld is. In dit onderzoek werden twee groepen met vijf categorieën vergeleken. Dit betekende dat vanaf drie cellen met minder dan vijf waarnemingen de Chi²-test minder nauwkeurig werd. In deze gevallen werd voor de Fisher's exact test gekozen. Deze test blijft namelijk ook bij drie of meer cellen met minder dan vijf waarnemingen goed betrouwbaar. Bij beide testen is een significantie-level van 0,05 gebruikt.⁷

Bij sommige vragen is er ook gekeken naar de verschillen in antwoorden van de veehouders tussen de verschillende praktijken. In deze vergelijking zijn alleen praktijken meegenomen waarbij minimaal 10 veehouders de betreffende vraag hebben ingevuld, om zo met een enigszins representatieve steekproef te werken. Helaas betekende dit dat het niet mogelijk was om de veehouders die niet aan bedrijfsbegeleiding doen te vergelijken tussen de verschillende praktijken, omdat er slechts één praktijk was, waarin meer dan 10 veehouders niet aan bedrijfsbegeleiding deden.

5 Resultaten en discussie

5.1 Bedrijfsgegevens veehouders

Tabel 1: Bedrijfsgegevens van de bedrijven die wel bedrijfsbegeleiding hebben (WBB) en de bedrijven die geen bedrijfsbegeleiding hebben (GBB) (Bronnen van de landelijke gegevens: ¹ NRS, 2007; ² naar LEI, 2004; ³ naar LEI 2006-2007; ⁴ MCS-Nederland (stichting melkcontrolestation), 2006):

	WBB		GBB		p-waarde	landelijk
	N	gem	N	gem		
% Gemengd bedrijf	85	16,3	166	17,7	0,7813	
Aantal koeien totaal	86	86	161	76	0,0141	66 ¹
Aantal melkgevende koeien	86	78	165	69	0,021	
Aantal droge koeien	86	8	161	7	0,0782	
Aantal jongvee	86	58	165	52	0,1843	47 ²
Melkquotum (kg melk)	83	721301	161	617228	0,0006	506810 ¹
305-dgnproductie (kg melk)	84	8844	159	8443	0,0049	8538 ¹
BSK (bedrijfs standaard koe)	81	42,4	163	40,4	0,0004	39,9 ³
Tankmelkcelgetal*1000 (cellen/ml)	86	182	159	187	0,4667	221 ⁴
Tussenkalf tijd (dagen)	79	408	154	402	0,0034	420 ¹

In totaal heeft 16% procent van de WBB-veehouders en 18% van de GBB een gemengd bedrijf. Dit verschil is niet significant. Er is ook geen significant verschil tussen WBB en GBB in het aantal droge koeien. Het aantal melkgevende koeien is echter wel significant hoger op een WBB-bedrijf ($p=0,0141$).

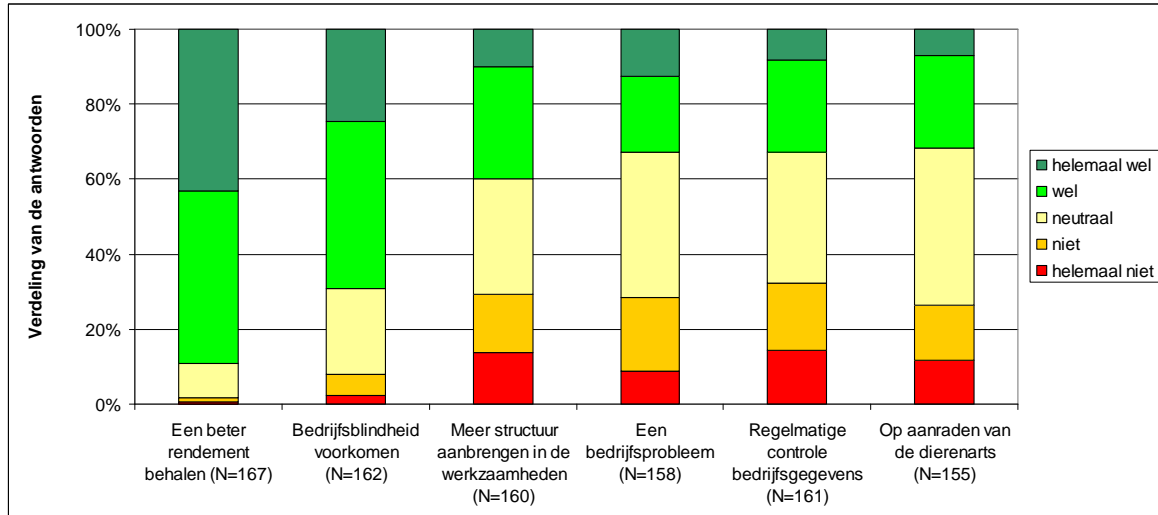
Ook het melkquotum van de WBB-bedrijven is significant groter ($p=0,0006$). Dit geldt ook voor de melkproductie per koe ($p=0,0049$) en de BSK ($p=0,0004$). Het tankmelkcelgetal is niet significant lager op de WBB-bedrijven ($p=0,4667$).

De tussenkalf tijd is significant langer op de WBB-bedrijven ($p=0,0034$). Dit is opmerkelijk: men zou namelijk verwachten dat door de bedrijfsbegeleiding de tussenkalf tijd daalt. Het zou kunnen dat deze discrepantie te verklaren is door het feit dat deze gegevens middels een enquête verkregen zijn. De getallen zijn geen harde getallen maar geschat door de boer. Doordat begeleide bedrijven vaker met bedrijfsgegevens bezig zijn, zou het kunnen dat zij een beter beeld van hun kengetallen hebben en daarom deze getallen minder (in positieve zin) overdrijven.

Een eerder onderzoek van Schoone uit 2008⁸ vond een hogere tussenkalf tijd voor WBB-bedrijven (418 dagen) en GBB-bedrijven (419 dagen) in vergelijking met dit onderzoek. In dit eerdere onderzoek is gebruik gemaakt van data uit de Melk Productie Registratie (MPR) van bedrijven uit dezelfde praktijken. Niet alle bedrijven nemen deel aan de MPR waardoor de steekproef gebruikt door Schoone (2008) dus niet random gekozen is. Daarnaast kan het verschil in de uitkomsten te wijten zijn aan het feit dat Schoone (2008) gegevens uit MPR heeft gebruikt, terwijl in deze enquête de veehouders de kengetallen zelf opgegeven hebben. Zoals eerder al aangegeven zou het kunnen dat de veehouders hun kengetallen in positieve zin overdrijven.

5.2.1 Aanleiding voor deelname

Figuur 1: Weergave van de verdeling van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was”:

Ten eerste is er aan de melkveehouders gevraagd wat de aanleiding voor hen was deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding, zie figuur 1. *Een beter rendement behalen* wordt door maar liefst bijna 90% van de respondenten gewaardeerd met (*helemaal*) *wel*. Slechts minder dan 2% geeft aan dat dit (*helemaal*) *niet* de reden voor deelname was. Hierdoor mag gesteld worden dat de belangrijkste reden voor veehouders om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding is omdat veehouders verwachten een beter rendement te behalen.

Bijna 70% van de respondenten waardeert *bedrijfsblindheid voorkomen* met (*helemaal*) *wel*. Dit gegeven maakt, zeker indien meegenomen wordt dat minder dan 10% (*helemaal*) *niet* heeft ingevuld, dat er gesteld kan worden dat een substantieel deel van de veehouders *bedrijfsblindheid voorkomen* als belangrijke reden ziet deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding.

Een stukje minder scoort *meer structuur aanbrengen in de werkzaamheden*. Ongeveer 40% geeft aan dat dit (*helemaal*) *wel* een aanleiding was om mee te doen, terwijl ongeveer 30% dit (*helemaal*) *niet* vindt.

Bij drie van de zes gegeven opties worden de antwoorden *helemaal wel* en *wel* ongeveer even veel gegeven als *helemaal niet* en *niet*. Daarbij was *neutraal* het meeste gegeven antwoord. De veehouders hebben hier dus niet bepaald een uitgesproken mening over. Dit geldt voor de antwoorden *een bedrijfsprobleem*, *regelmatige controle bedrijfsgegevens* en *op aanraden van de dierenarts*. Hoewel deze redenen voor sommige veehouders zeker een belangrijke rol spelen, zijn ze gemiddeld gezien niet van groot belang.

Tabel 2: Redenen van veehouders met bedrijfsbegeleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding in 1999³:

Antwoord	%
Routinematige controle	64,0
Hoger rendement bedrijf	47,0
Bedrijfsblindheid voorkomen	34,8
Op aanraden dierenarts	26,4
Reden deelname was een probleem	26,1

In tabel 2 zijn de redenen voor veehouders om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding weergegeven, zoals ze beschreven zijn in een artikel van Lievaart uit 1999. Het is moeilijk om figuur 1 met tabel 2 te vergelijken, omdat de manier van antwoorden in beide enquêtes verschilde. In de vraag behorend bij figuur 1 is gevraagd antwoord te geven op een vijfpuntenschaal, terwijl bij de vraag behorend bij tabel 2 gevraagd werd een hokje aan te kruisen. Ook was het in het onderzoek van Lievaart (1999) niet mogelijk om de optie *meer structuur aanbrengen in de werkzaamheden* te kiezen. Hoewel de strekking van de overige antwoorden wel overeen kwam, was de formulering ervan wel iets anders. Zo was *regelmatige controle bedrijfsgegevens* bijvoorbeeld in het artikel van Lievaart (1999) als *routinematige controle* geformuleerd.

Hoewel men dus voorzichtig moet zijn met het trekken van conclusies, is de volgorde van belangrijkheid van de antwoorden niet hetzelfde. In deze enquête werd *een beter rendement behalen* het hoogst gewaardeerd, terwijl *hoger rendement bedrijf* uit de enquête van Lievaart (1999) op de tweede plek eindigde. *Bedrijfsblindheid voorkomen* werd in deze enquête als één na hoogst gewaardeerd, terwijl dit punt in de enquête van Lievaart (1999) in dat onderzoek als twee na hoogste werd gewaardeerd. Van de derde in de rij, *meer structuur aanbrengen in de werkzaamheden* was zoals eerder gezegd geen equivalent in de enquête van Lievaart (1999).

Opvallend is dat *regelmatige controle bedrijfsgegevens*, het equivalent van het meest gegeven antwoord in de enquête van Lievaart (*routinematige controle*), in deze enquête geenszins als belangrijk wordt gezien. Af te vragen valt of dit alleen te wijten is aan de verschillen in de enquête of dat veehouders hier misschien toch echt anders over zijn gaan denken.

5.2.2 Aanleiding voor deelname per praktijk

Tussen de praktijken onderling is ook gekeken naar verschillen in de antwoorden op de vraag wat de aanleiding was om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding (figuur 1). Er waren behoorlijke verschillen in de antwoorden per praktijk. De bijbehorende figuren staan in appendix III.

Figuur A1.1 laat de verdeling van de gegeven antwoorden op de stelling *een beter rendement behalen* zien. Deze figuur onderschrijft direct wat ook al uit figuur 1 bleek: *een beter rendement behalen* is de belangrijkste reden voor bedrijfsbegeleiding. Van alle praktijken waar er meer dan tien veehouders met bedrijfsbegeleiding meedoen, wordt deze reden door minimaal 70% van de veehouder met *wel* of *helemaal wel* gewaardeerd. Praktijk 13 heeft met 71% het kleinste deel van de veehouders dat *een beter rendement behalen* met (*helemaal*) *wel* beantwoordt.

Ook voor de reden *bedrijfsblindheid voorkomen* zijn de antwoorden per praktijk vergeleken en enkele verschillen gevonden (figuur A1.2). Zo valt het op dat bij praktijk 2 slechts twee verschillende antwoorden zijn gegeven. Bij praktijk 5 beantwoordt maar liefst 87% *bedrijfsblindheid voorkomen* met *wel* of *helemaal wel*. Praktijk 2 en 13 scoorden met ongeveer 40% (*helemaal*) *wel* het slechtst.

De resultaten per praktijk voor de aanleiding *meer structuur aanbrengen in de werkzaamheden* verschillen nogal, zoals in figuur A1.3 te zien is. Terwijl bij praktijk 1 en 13 dit voor ongeveer 60% (*helemaal*) *niet* de reden is aan bedrijfsbegeleiding deel te nemen, is dit voor ongeveer de helft van de veehouders van praktijk 7 en 14 juist (*helemaal*) *wel* de reden.

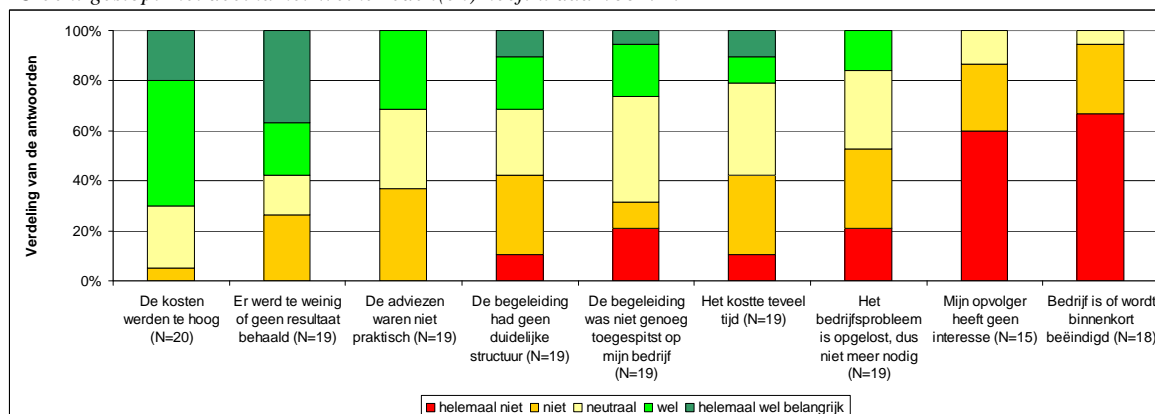
Figuur A1.4 laat per praktijk zien welk percentage van de veehouders aan bedrijfsbegeleiding is begonnen vanwege *een bedrijfsprobleem*. Het valt op dat bij praktijk 2 dit voor meer dan 60% van de veehouders geen reden is om aan bedrijfsbegeleiding te beginnen. Dit staat in contrast met vooral praktijk 13 en 14, waar dit voor meer dan 35% van de veehouders juist (*helemaal*) *wel* de aanleiding was.

Bij de reden *regelmatige controle bedrijfsgegevens* (figuur A1.5) valt op dat bij praktijk 13 slechts 20% van de veehouders *regelmatige controle bedrijfsgegevens* met *wel* of *helemaal wel* beantwoordt, terwijl maar liefst bijna 70% dit punt met *helemaal niet* of *niet* waardeert. Er kan gesteld worden dat *regelmatige controle bedrijfsgegevens* voor veehouder van praktijk 13 weinig van belang is als reden om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding. Bij praktijk 7 heeft ongeveer 60% van de respondenten *neutraal* ingevuld, hetgeen in deze enquête een erg hoog percentage voor het antwoord *neutraal* is.

Op aanraden van de dierenarts werd vervolgens bekeken (figuur A1.6). Op praktijk 1 en 13 is het zo dat ongeveer de helft (*helemaal*) *wel* deelneemt aan bedrijfsbegeleiding omdat de dierenarts dit aangeraden heeft. Dit zijn de hoogste uitkomsten op dit punt. *Op aanraden van de dierenarts* scoort het slechtst bij praktijk 2 en praktijk 7. Hier gaf ongeveer 30% (*helemaal*) *niet* en een even groot deel (*helemaal*) *wel* als antwoord.

5.3 Redenen om niet (meer) deel te nemen

Figuur 2: Weergave van de verdeling van de antwoorden van veehouders zonder bedrijfsbegeleiding op de vraag "U bent gestopt met deelname. Welke reden(en) heeft u daarvoor?":

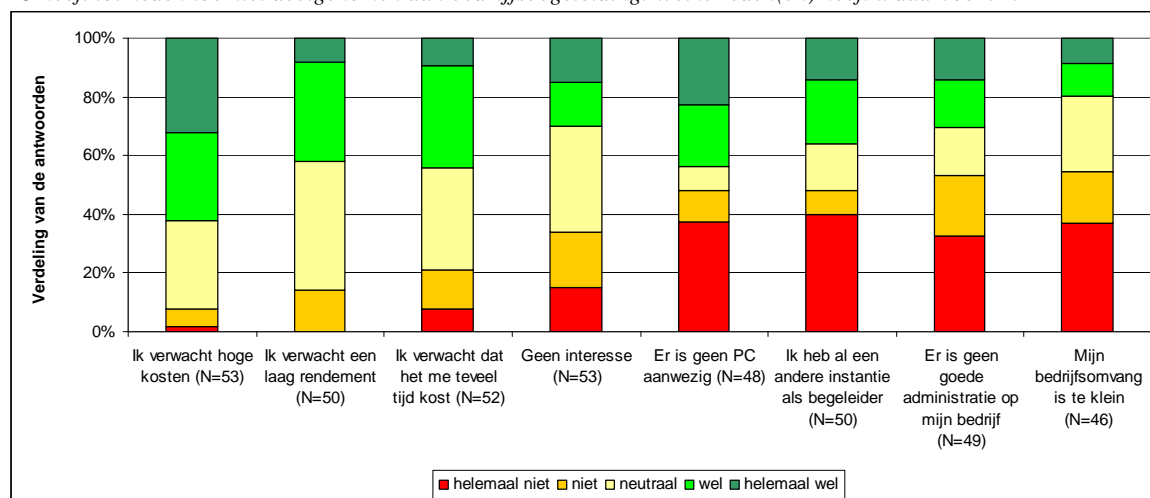
Hoewel de steekproef vrij klein was (N=15-20), is er op basis van figuur 2 toch wel iets te zeggen over de redenen van veehouders om te stoppen met bedrijfsbegeleiding. Met 70% *wel* of *helemaal wel belangrijk* noemt het grootste deel van de veehouders *de kosten werden te hoog* als belangrijkste reden om te stoppen met bedrijfsbegeleiding. *Er werd te weinig of geen resultaat behaald* volgt vlak daarna, met bijna 60% (*helemaal*) *wel*. De meningen over het niet-praktisch zijn van de adviezen, ontbreken van structuur en te weinig toegespitst zijn op dat bedrijf zijn verdeeld. Het kosten van teveel tijd en het opgelost zijn van het bedrijfsprobleem zijn nog minder belangrijk. *Beëindiging van het bedrijf* en *geen interesse van de opvolger* worden in het geheel niet als reden voor stoppen met bedrijfsbegeleiding genoemd.

Tabel 3: Redenen van veehouders zonder bedrijfsbegeleiding om niet deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding (wel eerder al deelgenomen) in 1999³:

Antwoord	%
Te hoge kosten	36,4
Geen problemen meer	31,8
Rendement te laag	27,3
Kost te veel tijd	22,7
Overgenomen door ander persoon / organisatie	9,1
Te weinig resultaat	9,1
Nu alleen op afroep	9,1

In tabel 3 staan resultaten van een vergelijkbare vraag uit het onderzoek van Lievaart (1999) weergegeven. In vergelijking met de resultaten van Lievaart (1999) is de belangrijkste reden om te stoppen hetzelfde gebleven, dit zijn de *te hoge kosten*. Het opgelost zijn van de problemen was in het onderzoek van Lievaart (1999) nog wel een belangrijke reden; in de huidige enquête is dit niet zo'n belangrijke reden. Ook *kost te veel tijd* werd in Lievaart (1999) nog redelijk vaak genoemd; in dit onderzoek was deze reden minder van belang. Het tegenovergestelde is op *te weinig resultaat* van toepassing: hoewel dit in Lievaart (1999) nauwelijks genoemd werd, is het in dit onderzoek de één na belangrijkste reden om te stoppen met bedrijfsbegeleiding.

Figuur 3: Weergave van de verdeling van de antwoorden van veehouders zonder bedrijfsbegeleiding op de vraag "U heeft tot heden toe niet deelgenomen aan bedrijfsbegeleiding. Welke reden(en) heeft u daarvoor?":

Zoals uit figuur 3 blijkt worden bij de veehouders die tot op heden nog niet deelgenomen hebben aan bedrijfsbegeleiding de verwachte hoge kosten vooral als reden gezien om niet deel te nemen. Een verwacht laag rendement en het kosten van teveel tijd volgen daarna als belangrijkste redenen. Bij *geen interesse* en *er is geen pc aanwezig* zijn er ongeveer evenveel veehouders die dit wel als veehouders die dit niet als reden zien om deel te nemen. Een andere instantie als begeleider en geen goede administratie worden nog minder als reden gezien om niet deel te nemen. Een te kleine bedrijfsomvang wordt nauwelijks als hindernis voor het niet meedoen gezien.

Tabel 4: Redenen van veehouders zonder bedrijfsbegeleiding om niet deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding (niet eerder deelgenomen) in 1999³:

Antwoord	%
Geen probleem	39,0
Verwacht dat het rendement te laag is	33,6
Kosten te hoog	31,0
Verwacht te weinig resultaat	22,4
Geen goed inzicht van wat het inhoudt	12,0
Alleen op afroep bij grote problemen	10,3
Kost te veel tijd	7,6
Moeite met gegevens verzamelen	2,6

In tabel 4 is wederom het onderzoek van Lievaart (1999) aangehaald. De antwoordmogelijkheden verschilden behoorlijk met de huidige enquête. Zo konden de veehouders in deze enquête de belangrijkste reden uit Lievaart (1999) (*geen probleem*) niet invullen. *Ik verwacht hoge kosten* en *ik verwacht een laag rendement* werden in Lievaart (1999) ook als belangrijkste redenen gezien. De andere antwoordmogelijkheden verschilden te veel om een goede vergelijking te maken.

Tabel 5: Volgorde van belangrijkheid van redenen **volgens dierenartsen** van veehouders zonder bedrijfsbegeleiding om niet deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding (N=13)⁵:

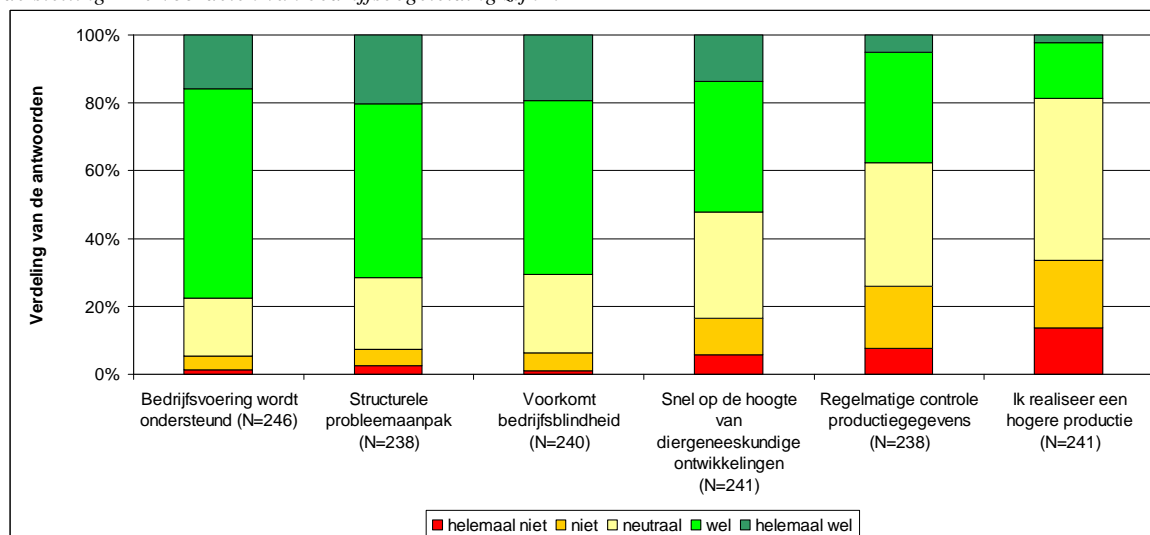
Ranking	Reden	Gemiddelde waardering (0-5)
1	Veehouder denkt geen problemen te hebben	3,21
2	Veehouder denkt dat bedrijfsbegeleiding een te laag rendement heeft	2,92
3	Veehouder krijgt al begeleiding van andere instanties	2,69
4	Te kleine bedrijfsomvang	2,38
5	Veehouder heeft moeite met advies/kritiek ontvangen	1,69
6	Onduidelijkheid omtrent de inhoud van bedrijfsbegeleiding	1,54
7	Veehouder heeft geen goede administratie	1,15
8	Twijfel aan kennis en kunde dierenarts	1,08
8	Kost teveel tijd	1,08

In tabel 5 is een ander onderzoek aangehaald, namelijk dat van Gommans uit 2008. Hierin is onder andere aan dierenartsen gevraagd wat zij dachten dat voor veehouders de reden was niet aan bedrijfsbegeleiding te doen. Hierbij is een numerieke schaal van 0-5 gehanteerd. Hoewel de verdeling van de antwoorden dus niet direct vergeleken kan worden (in deze enquête werden geen getallen maar antwoordmogelijkheden gebruikt; bovendien waren er slechts vijf verschillende mogelijkheden, wat zou overeenkomen met een schaal van 1-5), kan de volgorde van belangrijkheid wel vergeleken worden. Toch is deze vergelijking niet eenvoudig, omdat de antwoordmogelijkheden enigszins verschillen.

Zo is het belangrijkste antwoord uit het onderzoek van Gommans (*veehouder denkt geen problemen te hebben*) in deze enquête geen antwoordmogelijkheid. Een laag verwacht rendement eindigt in beide onderzoeken hoog. Dierenartsen denken dat veehouders begeleiding van andere instanties als redelijk belangrijke reden zien niet aan bedrijfsbegeleiding deel te nemen; in de praktijk valt dit mee. Ongeveer hetzelfde geldt voor een te kleine bedrijfsomvang: hoewel dierenartsen deze reden halverwege het lijstje zetten, staat deze bij de veehouders onderaan. Voor het kosten van teveel tijd is juist het omgekeerde van toepassing: hoewel dierenartsen menen dat dit voor veehouders niet zo'n belangrijke reden is, is deze reden bij de veehouders toch zeker wel van belang. Geen goede administratie wordt door zowel dierenartsen als veehouders niet zozeer als belangrijke reden gezien.

5.4.1 Voordelen van bedrijfsbegeleiding

Figuur 4: Weergave van de verdeling van de antwoorden van veehouders met én zonder bedrijfsbegeleiding op de stelling “De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn”:

In figuur 4 staat vermeld wat veehouders, zowel degene die niet, als degene die wel aan bedrijfsbegeleiding deelnemen, als voordelen voor bedrijfsbegeleiding zien. De beide groepen zijn samengenomen omdat er wel onderlinge verschillen zijn (wordt verderop besproken), maar de volgorde niet of nauwelijks verschilt.

Als grootste voordeel wordt de ondersteuning van de bedrijfsvoering genoemd. Bijna 80% waardeert deze stelling met (*helemaal*) *wel*. Daarna volgen *structurele probleemaanpak* en *voorkomt bedrijfsblindheid*, met ongeveer 70% (*helemaal*) *wel*. Weer iets minder scoort *snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen*, hoewel nog steeds ruim 50% van de respondenten deze stelling met (*helemaal*) *wel* waardeert. *Regelmatige controle productiegegevens* wordt weer iets minder goed beoordeeld, maar *ik realiseer een hogere productie* wordt veruit het slechtst beoordeeld. Minder dan 20% vindt dit (*helemaal*) *wel*, terwijl ruim 30% dit (*helemaal*) *niet vindt*.

De slechte score voor *ik realiseer een hogere productie* is opmerkelijk te noemen. Uit figuur 1 blijkt namelijk *een hoger rendement behalen* de belangrijkste reden te zijn om aan bedrijfsbegeleiding deel te nemen. Hierdoor zou men verwachten dat het gevolg van een hoger rendement behalen, een hogere productie realiseren, hoge ogen bij de voordelen van bedrijfsbegeleiding zou gooien. Het is echter het slechtst gewaardeerde voordeel. Het zou natuurlijk kunnen dat veehouders bedrijfsbegeleiding nemen om een hogere productie te behalen, maar dat dit in de praktijk nogal tegenvalt. Iets verderop in dit verslag laat figuur 6 echter zien dat de veehouders niet bepaald ontevreden zijn over de resultaten van de bedrijfsbegeleiding.

Tabel 6: Verdeling van de antwoorden (in %) op de stelling "De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn:", uitgesplitst naar wel bedrijfsbegeleiding (WBB) of geen bedrijfsbegeleiding (GBB):

		N	helemaal niet	niet	neutraal	wel	helemaal wel	P-waarde
Bedrijfsvoering wordt ondersteund	WBB	166	1,2	1,8	12,1	65,7	19,3	0,0005
	GBB	80	1,3	8,8	27,5	53,8	8,8	
Structurele probleemaanpak	WBB	159	0,6	4,4	15,7	56,0	23,3	0,0010
	GBB	79	6,3	5,1	32,9	41,8	13,9	
Voorkomt bedrijfsblindheid	WBB	160	0,6	5,0	23,1	51,3	20,0	0,9504
	GBB	80	1,3	6,3	23,8	51,3	17,5	
Snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen	WBB	160	5,0	8,1	30,6	40,6	15,6	0,2386
	GBB	81	7,4	16,1	32,1	34,6	9,9	
Regelmatige controle productiegegevens	WBB	158	6,3	15,2	34,2	39,2	5,1	0,0371
	GBB	80	10,0	25,0	40,0	20,0	5,0	
Ik realiseer een hogere productie	WBB	160	13,1	17,5	50,6	16,3	2,5	0,5916
	GBB	81	14,8	24,7	42,0	17,3	1,2	

In tabel 6 zijn de resultaten van de vraag over de voordelen van bedrijfsbegeleiding weergegeven. Bij de stelling *bedrijfsvoering wordt ondersteund* is gekeken of de verdeling van de antwoorden significant verschilde tussen de WBB-bedrijven en de GBB-bedrijven. Er werd een significant verschil ($p=0,0005$). Bij de veehouders met bedrijfsbegeleiding waardeert 85% *bedrijfsvoering wordt ondersteund* met *wel* of *helemaal wel*, terwijl bij de veehouders zonder bedrijfsbegeleiding dit iets meer dan 60% is. Dit verschil vindt men bij GBB terug in een veel grotere groep die *niet* of *neutraal* als antwoord heeft gegeven.

Ook voor het voordeel *structurele probleemaanpak* werd een significant verschil gevonden tussen de WBB- en GBB-bedrijven ($p=0,0010$). Bij de WBB-bedrijven ziet men liefst bijna 80% *structurele probleemaanpak wel* of *helemaal wel* als voordeel, terwijl dit bij de GBB-bedrijven slechts 56% is. De GBB-bedrijven geven met name vaker *helemaal niet* en *neutraal* als antwoord hiervoor in de plaats.

Voor *voorkomt bedrijfsblindheid* werd geen significant verschil gevonden ($p=0,9504$). De veehouders met en zonder bedrijfsbegeleiding hebben dus niet echt een andere mening over het voorkomen van bedrijfsblindheid als voordeel van bedrijfsbegeleiding.

Als men naar de verdeling van de gegevens bij het punt *snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen* kijkt, lijken de percentages misschien flink te verschillen. Er werd echter ook hier geen significant verschil tussen WBB en GBB gevonden ($p=0,2386$).

Bij *regelmatige controle productiegegevens* werd wel weer een significant verschil gevonden ($p=0,0371$). Zoals ook al uit de tabel blijkt, zit dit verschil vooral in de verdeling bij de antwoorden *niet* en *wel*.

Hoewel de groep zonder bedrijfsbegeleiding het realiseren van een hogere productie vaker met *niet* waardeert, werd voor het voordeel *ik realiseer een hogere productie* werd weer geen significant verschil gevonden tussen de WBB- en GBB-bedrijven ($p=0,5916$).

Bedrijfsvoering wordt ondersteund, structurele probleemaanpak en *regelmatige controle productiegegevens* worden dus wel significant anders beoordeeld door veehouders met en zonder bedrijfsbegeleiding, terwijl dit voor *voorkomt bedrijfsblindheid, snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen* en *ik realiseer een hogere productie* niet zo is. Dit zou verklaard kunnen worden doordat veehouders die niet deelnemen wel vertrouwen in de meer eenvoudig haalbare voordelen, zoals *snel op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen* en *voorkomt bedrijfsblindheid*. Dit beoordelen ze dan ook ongeveer hetzelfde als de wel-deelnemers. *Ik realiseer een hogere productie* valt hier niet onder. Het zou kunnen dat ze bij de complexere voordelen als *structurele probleemaanpak* meer vraagtekens zetten, terwijl wel-deelnemers dit voordeel zelf wel ervaren. Hierdoor zou het verschil in de beoordeling misschien verklaard kunnen worden.

5.4.2 Voordelen van bedrijfsbegeleiding per praktijk

Ook voor de voordelen uit figuur 4 is een vergelijking tussen de veehouders per praktijk gemaakt. Hierbij zijn alleen de veehouders die wel bedrijfsbegeleiding hebben meegenomen, omdat zij een beter beeld hebben van hoe bedrijfsbegeleiding in een praktijk is. De figuren behorend bij deze vergelijking staan in appendix III.

Bij het voordeel *bedrijfsvoering wordt ondersteund* valt in figuur A2.1 direct op dat bij praktijk 5 alle respondenten (*helemaal*) *wel* hebben ingevoerd. Praktijk 14 scoort met iets meer dan 60% (*helemaal*) *wel* en ongeveer 15% (*helemaal*) *niet* het slechtst.

Uit figuur A2.2 staan de resultaten voor *structurele probleemaanpak* weergegeven. De meningen van de veehouders komen per praktijk behoorlijk overeen, met ongeveer 70% tot 85% (*helemaal*) *wel*. Praktijk 1 en praktijk 13 zijn de enige praktijken met meer dan 10% (*helemaal*) *niet*.

Figuur A2.3 geeft de resultaten van *voorkomt bedrijfsblindheid* weer. Praktijk 2 is de praktijk met de minste veehouders die (*helemaal*) *wel* antwoorden. Minder dan 40% van de veehouders geeft *wel* als antwoord. *Helemaal niet* wordt helemaal niet als antwoord gegeven. Praktijk 13 heeft ongeveer 10% (*helemaal*) *niet*; praktijk 1 en praktijk 2 hebben 20% *niet*.

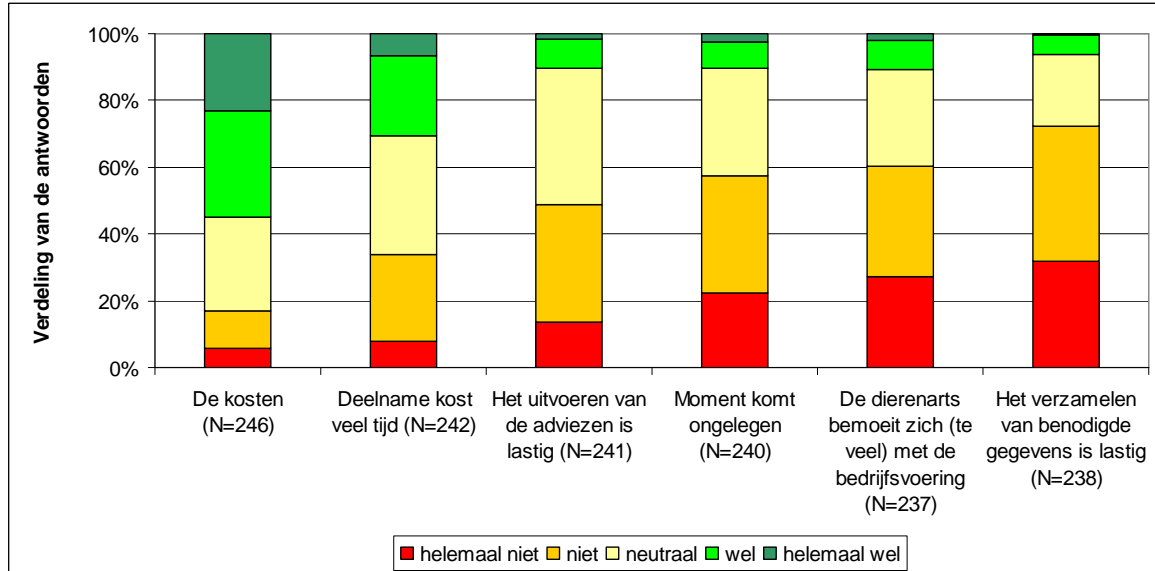
Bij figuur A2.4, behorend bij *snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen*, verschillen de antwoorden per praktijk niet zo gek veel. Praktijk 2 valt direct op; deze valt hier namelijk behoorlijk buiten. Bij deze praktijk geeft 35% (*helemaal*) *niet* en 20% (*helemaal*) *wel* als antwoord, hiermee is deze praktijk het veel minder eens met de stelling dan de andere praktijken.

Bij *regelmatige controle productiegegevens* (figuur A2.5) vallen praktijk 2 en praktijk 13 op. Hoewel het percentage wat (*helemaal*) *wel* niet zo gek veel verschilt van de andere praktijken, is het percentage wat (*helemaal*) *niet* als antwoord geeft wel veel hoger.

Ik realiseer een hogere productie (figuur A2.6) scoort zoals eerder reeds vermeld het slechtst. Praktijk 2 valt op doordat geen van de veehouders in die praktijk (*helemaal*) *wel* als antwoord heeft gegeven. Praktijk 1 en praktijk 13 zijn de praktijken met ongeveer de helft (*helemaal*) *niet*.

5.5.1 Nadelen van bedrijfsbegeleiding

Figuur 5: Weergave van de verdeling van de antwoorden van veehouders met én zonder bedrijfsbegeleiding op de stelling “De nadelen van bedrijfsbegeleiding zijn:”:

In figuur 5 staat vermeld wat veehouders, zowel degene die niet, als degene die wel aan bedrijfsbegeleiding deelnemen, als nadelen voor bedrijfsbegeleiding zien. De beide groepen zijn ook hier samengenomen omdat er wederom wel onderlinge verschillen zijn (wordt verderop besproken), maar de volgorde weer niet of nauwelijks verschilt.

De percentages (*helemaal*) *niet* liggen in figuur 5 wat lager dan in figuur 4. (*Helemaal*) *niet* wordt juist in figuur 5 veel vaker genoemd. Men mag dus stellen dat men zich meer kan vinden in de stellingen met betrekking tot de voordelen dan in de stellingen met betrekking tot de nadelen.

Veruit het grootste nadeel was volgens de veehouders *de kosten*. Ruim 50% van de respondenten vond dit (*helemaal*) *wel*, terwijl minder dan 20% dit (*helemaal*) *niet* vond. Daarna noemde men *deelname kost veel tijd*. Hierbij gaf ongeveer 30% (*helemaal*) *wel* als antwoord. Voor (*helemaal*) *niet* werd ongeveer hetzelfde percentage gevonden. *Het uitvoeren van de adviezen is lastig* werd weer als een minder groot nadeel gezien. Ongeveer de helft van de respondenten vond dit (*helemaal*) *niet*, terwijl zo'n 10% dit (*helemaal*) *wel* vond. Ook 10% antwoordde (*helemaal*) *wel* bij het nadeel *moment komt ongelegen* en *de dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering*; bij deze twee stellingen was echter 60% het (*helemaal*) *niet* eens met deze stellingen. *Het verzamelen van de benodigde gegevens is lastig* wordt nauwelijks als nadeel gezien. Minder dan 10% ziet dit (*helemaal*) *wel* als nadeel, terwijl ruim 70% dit (*helemaal*) *niet* vindt.

Tabel 7: Verdeling van de antwoorden (in %) op de stelling “De nadelen van bedrijfsbegeleiding zijn:”, uitgesplitst naar wel bedrijfsbegeleiding (WBB) of geen bedrijfsbegeleiding (GBB):

	N	helemaal niet	niet	neutraal	wel	helemaal wel	P-waarde	
De kosten	WBB	166	7,8	15,1	31,9	29,5	15,7	<0,0001
	GBB	80	1,3	3,8	20,0	36,3	38,8	
Deelname kost veel tijd	WBB	162	10,5	31,5	38,9	16,1	3,1	<0,0001
	GBB	80	2,5	15,0	28,8	40,0	13,8	
Het uitvoeren van de adviezen is lastig	WBB	161	14,9	37,9	39,1	6,2	1,9	0,2530
	GBB	80	11,3	30,0	43,8	13,8	1,3	
Moment komt ongelegen	WBB	160	26,9	40,6	28,1	2,5	1,9	<0,0001
	GBB	80	13,8	23,8	40,0	18,8	3,8	
De dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering	WBB	157	33,1	36,9	25,5	3,2	1,3	<0,0001
	GBB	80	16,3	25,0	36,3	18,8	3,8	
Het verzamelen van benodigde gegevens is lastig	WBB	159	37,1	44,7	15,1	2,5	0,6	<0,0001
	GBB	79	21,5	31,7	34,2	12,7	0,0	

In tabel 7 is aangegeven of de wel en niet begeleide bedrijven anders oordelen over de nadelen van bedrijfsbegeleiding. De verdeling van de antwoorden tussen de GBB- en WBB-bedrijven zijn op het gebied van het nadeel *de kosten* significant verschillend ($p < 0,0001$). Het verschil is dat GBB-bedrijven de kosten veel vaker *wel* of *helemaal wel* als probleem zien. Het percentage wat de kosten bij GBB-bedrijven *niet* of *helemaal niet* als probleem ziet is nihil, terwijl dit bij WBB-bedrijven samen nog een groep van bijna 25% vormt. Ook in de neutrale groep is een verschil: deze is bij WBB-bedrijven ongeveer 30% van de respondenten, versus ongeveer 20% bij de GBB.

Ook in de verdeling van de antwoorden voor het nadeel *deelname kost veel tijd* verschilt significant ($p < 0,0001$). De verschillen tussen de beide groepen zijn vergelijkbaar met *de kosten*, zij het in iets mindere mate. Bij de GBB-bedrijven is er ditmaal een redelijk grote groep die *niet* als antwoord heeft gegeven. Verder ziet men wederom bij WBB-bedrijven een kleinere groep *wel* of *helemaal wel* en een grotere groep *neutraal*, *niet* en *helemaal niet*.

Hoewel er wel enige verschillen zichtbaar zijn bij het nadeel *het uitvoeren van de adviezen is lastig*, zijn deze verschillen niet significant ($p = 0,2530$). Bij de WBB-bedrijven zijn de *niet*- en *helemaal niet*-groep groter en de *neutrale* en *wel*-groep iets kleiner.

Het nadeel *moment komt ongelegen* levert wel een significant verschil tussen de beide groepen ($p < 0,0001$). In beide groepen werd *helemaal wel* ditmaal slechts zelden als antwoord gegeven. *Wel* wordt door 3% van de WBB-bedrijven en 19% van de GBB-bedrijven gegeven, een aanzienlijk verschil. Verder zien we wederom dat *helemaal niet* en *niet* bij de WBB-bedrijven en *neutraal* bij de GBB-bedrijven vaker als antwoord gegeven werden.

De dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering levert ook weer een significant verschil op ($p < 0,0001$). Minder dan 5% van de veehouders met bedrijfsbegeleiding ziet bemoeienis van de dierenarts (*helemaal wel*) als nadeel van bedrijfsbegeleiding, terwijl ongeveer 70% het (*helemaal niet*) als nadeel ziet. Bij de GBB-bedrijven ziet slechts iets meer dan 40% bemoeienis van de dierenarts (*helemaal niet*) als nadeel, hoewel slechts minder dan 5% dit *helemaal wel* als probleem ziet.

Bij het nadeel *het verzamelen van benodigde gegevens is lastig* werd een significant verschil gevonden ($p < 0,0001$). Ook de GBB-bedrijven lijken problemen met het verzamelen van de benodigde gegevens voor bedrijfsbegeleiding niet echt als onoverkomelijk te zien. Wel is het zo dat de *helemaal niet-* en *niet-*groep kleiner is bij de GBB-bedrijven, terwijl de *neutrale* en *wel-*groep groter zijn.

5.5.2 Nadelen van bedrijfsbegeleiding per praktijk

De nadelen uit figuur 5 zijn ook per praktijk bekeken. De resultaten staan hier in woorden weergegeven; de figuren staan in appendix III.

Figuur A3.1 geeft de resultaten per praktijk van het nadeel *de kosten* weer. De spreiding tussen de praktijken is op dit punt best groot. Praktijk 1 en praktijk 14 vallen op doordat weinig veehouders (minder dan 10%) de kosten (*helemaal*) *niet* als nadeel zien. Van praktijk 1, praktijk 5 en praktijk 14 vinden veel veehouders (ongeveer 60%) de kosten (*helemaal*) *wel* een nadeel. Praktijk 2 valt het meest op: hier vindt niemand *de kosten helemaal wel*, slechts 17% *wel* en maar liefst bijna 60% (*helemaal*) *niet* een nadeel.

De spreiding in figuur A3.2, die bij *deelname kost veel tijd* hoort, is iets kleiner. Praktijk 1 valt op omdat veel minder veehouders dan bij de andere praktijken (minder dan 20%) (*helemaal*) *niet* als antwoord gegeven hebben. Praktijk 2 valt wederom op: hier gaf 75% (*helemaal*) *niet* en niemand (*helemaal*) *wel* als antwoord.

In figuur A3.3, behorend bij het nadeel *het uitvoeren van de adviezen is lastig*, was de spreiding relatief klein. Omdat *helemaal niet* sowieso weinig genoemd werd, is het logisch dat het voorkomen nogal varieert: van niet tot enkele procenten. Er valt vooral op dat bij praktijk 5 zowel *helemaal niet* als *niet* geheel ontbreken.

De antwoorden van de veehouders van de praktijken in figuur A3.4 (*moment komt ongelegen*) wijken niet zo veel van het eerder berekende gemiddelde antwoord af. In enkele praktijken zijn *niet* en *helemaal niet* niet als antwoord gegeven. (*Helemaal*) *wel* werd vaak als antwoord gegeven. Praktijk 5 valt wederom op: hier gaf aan de ene kant niemand (*helemaal*) *wel* als antwoord, aan de andere kant werd (*helemaal*) *wel* ook het minst als antwoord gegeven.

Figuur A3.5 (*de dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering*) toont ook niet zo'n grote spreiding tussen de praktijken. In enkele praktijken zijn *niet* en *helemaal niet* wederom niet als antwoord gegeven. Praktijk 7 valt op: 62% van de respondenten behorend bij deze praktijk geeft *helemaal wel* als antwoord, dit is twee keer zo veel als in het gemiddelde.

Bij het nadeel *het verzamelen van de gegevens is lastig* (figuur A3.6) zijn de meningen weer nauwelijks verdeeld. Dit kan natuurlijk ook komen door het feit dat de meningen vrij expliciet zijn: als bijna iedereen (*helemaal*) *niet* als antwoord geeft, moet een praktijk wel heel erg afwijken van het gemiddeld om grote verschillen te krijgen.

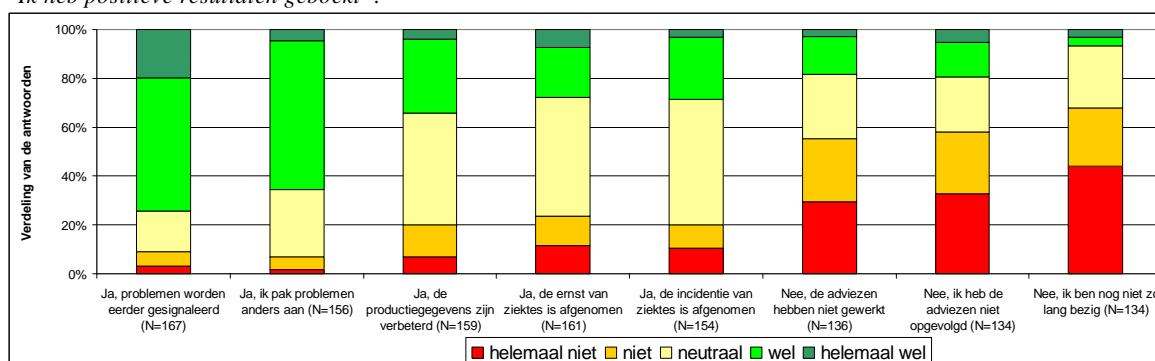
5.6 Gevolgen van bedrijfsbegeleiding

Tabel 8: Verdeling van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding (in %) op de stelling “Mijn administratie is door deelname verbeterd”:

Mijn administratie is door deelname verbeterd:	N	helemaal niet	niet	neutraal	wel	helemaal wel
Ja, ik houd een logboek bij (zieke dieren, behandelingen, enz.)	158	13,3	13,9	25,3	34,2	13,3
Ja, ik verzamel meer kengetallen, productiegegevens	157	12,7	16,6	35,0	30,6	5,1
Nee, ik voldeed al aan de benodigde administratie	165	4,2	7,3	24,2	37,0	27,3

Tabel 8 toont de verdeling van de antwoorden op de stelling *mijn administratie is door deelname verbeterd*. De interpretatie van ervan is enigszins moeilijk te noemen. De inhoud van de drie antwoorden verschilt niet zo gek veel van elkaar. Het grootste deel van de veehouders (ongeveer 65%) voldeed al *wel* of *helemaal wel* aan de benodigde administratie.

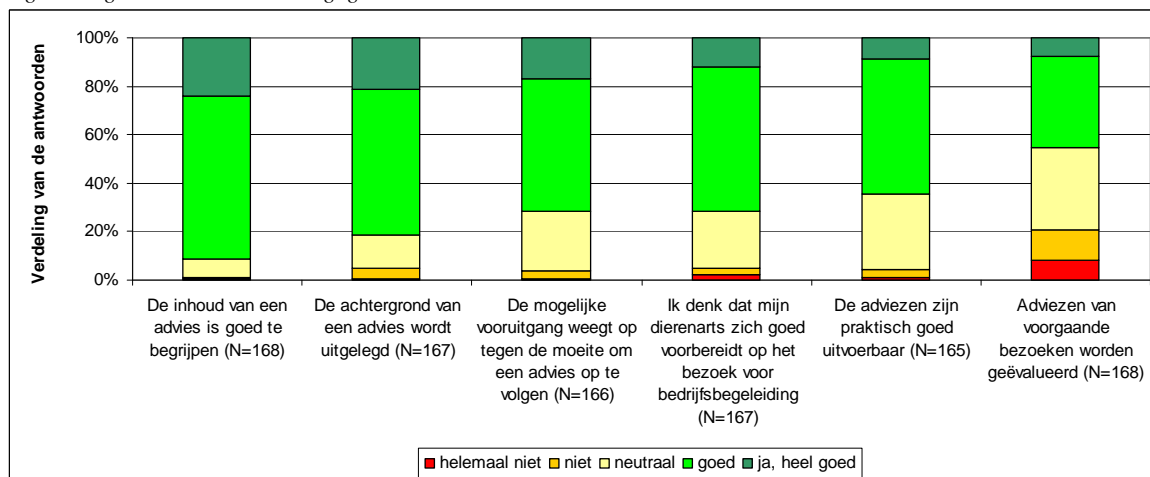
Figuur 6: Weergave van de verdeling van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “Ik heb positieve resultaten geboekt”:

In figuur 6 hebben de veehouders met bedrijfsbegeleiding op acht mogelijke antwoorden gereageerd op de stelling *ik heb positieve resultaten geboekt*. *Ja, problemen worden eerder gesignaleerd* werd het beste beoordeeld met ongeveer 20% *helemaal wel* en ongeveer 55% *wel*. Een goede nummer twee is *ja, ik pak problemen anders aan* met ongeveer 60% *wel* en ongeveer 5% *helemaal wel*. Daarna volgen *ja, de productiegegevens zijn verbeterd*, *ja, de ernst van ziektes is afgenomen* en *ja, de incidentie van ziektes is afgenomen* met alle drie ongeveer 30% (*helemaal*) *wel* en ongeveer 20% (*helemaal*) *niet*. Daarna volgen *nee, de adviezen hebben niet gewerkt* en *nee, ik heb de adviezen niet opgevolgd* met beiden ongeveer 30% *helemaal niet*, ongeveer 25% *niet*, ongeveer 15% *wel* en ongeveer 5% *helemaal wel*. Het slechtste scoort *nee, ik ben nog niet zo lang bezig*. In deze stelling kan minder dan 10% van de respondenten zich vinden. Verder dient er bij de laatste drie genoemden aangetekend te worden dat de een aanzienlijk deel van de respondenten (ongeveer 20 respondenten) de vraag open heeft gelaten. Als deze respondenten de vraag hadden ingevuld, zou de stelling waarschijnlijk nog minder draagvlak gevonden hebben.

5.7.1 Manier waarop bedrijfsbegeleiding gegeven wordt

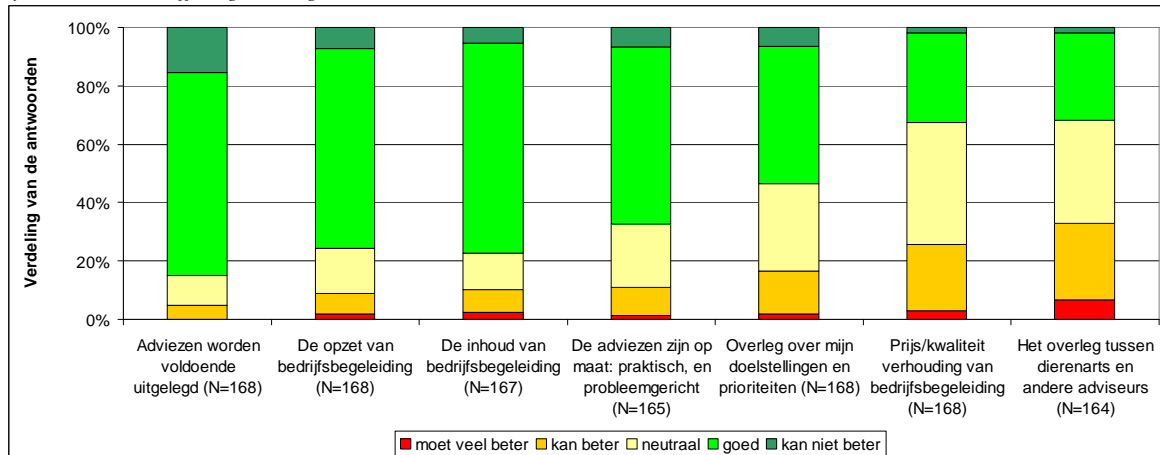
Figuur 7: Weergave van de verdeling van de antwoorden op enkele stellingen over de manier waarop de begeleiding en adviezen worden gegeven:

In figuur 7 staan stellingen over de manier waarop de begeleiding en adviezen worden gegeven. Er valt direct op dat de veehouders blijkbaar best tevreden zijn over de manier waarop de begeleiding wordt gegeven: de stelling die het slechtst scoort (*adviezen van voorgaande bezoeken worden geëvalueerd*), wordt door slechts 22% met (*helemaal*) *niet* en maar liefst bijna de helft met *goed* of *ja, heel goed* beoordeeld. Daarbij is *helemaal niet* in ieder geval zelden als antwoord gegeven.

De inhoud van een advies is goed te begrijpen wordt het best beoordeeld. Ruim 90% van de respondenten beoordeelt deze stelling met *goed* of *ja, heel goed*, terwijl nagenoeg niemand *helemaal niet* (0,6%) of *niet* (0,6%) als antwoord geeft. Daarna volgt *de achtergrond van een advies wordt uitgelegd* met ruim 80% *goed* of *ja, heel goed*. Dan komen *de mogelijke vooruitgang weegt op tegen de moeite om een advies op te volgen*, *ik denk dat mijn dierenarts zich goed voorbereidt op het bezoek voor bedrijfsbegeleiding* en *de adviezen zijn praktisch goed uitvoerbaar*. In deze groep geeft minder dan 5% van de veehouders (*helemaal*) *niet* als antwoord, terwijl de groep (*ja, heel*) *goed* ongeveer 60-70% beslaat. Hoewel de evaluatie van voorgaande bezoeken nog steeds lang niet slecht scoort, wordt dit toch het slechtst gewaardeerd. Ruim 20% van de respondenten geeft hier (*helemaal*) *niet* als antwoord. Ongeveer 45% van de respondenten gaf (*ja, heel*) *goed* als antwoord.

Figuur 8: Weergave van de verdeling van de antwoorden op de vraag “Wat is uw mening over het huidige systeem van bedrijfsbegeleiding?”:

In de vraag behorend bij figuur 8 is de veehouders gevraagd naar hun mening over het huidige systeem van bedrijfsbegeleiding. Dit gebeurde middels zeven stellingen.

De stelling die onbetwist het best wordt beoordeeld is *adviezen worden voldoende uitgelegd*. Ongeveer 85% van de respondenten vindt dat dit *goed* is of *niet beter kan*, terwijl minder dan 5% vindt dat dit *beter kan*. Van de 168 respondenten van deze vraag is er niet één die vindt dat dit *veel beter moet*.

Als één na beste zijn er twee stellingen die nagenoeg hetzelfde worden gewaardeerd. *De opzet van bedrijfsbegeleiding* en *de inhoud van bedrijfsbegeleiding* worden door ruim 75% van de respondenten met *goed* of *kan niet beter* gewaardeerd. Het percentage wat vindt dat deze punten beter moeten of kunnen is slechts ongeveer 10%.

De adviezen zijn op maat: praktisch, en probleemgericht wordt iets minder goed beoordeeld. Bijna 70% van de veehouders vindt dat dit *goed* is of zelfs *niet beter kan*. Wederom 10% vindt dat dit *beter kan* of *veel beter moet*.

Hierna volgt *overleg over mijn doelstellingen en prioriteiten*. Deze stelling wordt weer iets minder gewaardeerd: iets meer dan 50% van de veehouders kent deze stelling een *goed* of *kan niet beter* toe. Ongeveer 15% van de respondenten vindt dat het *beter kan* of *veel beter moet*.

Over de *prijs / kwaliteit verhouding van bedrijfsbegeleiding* zijn de veehouders minder te spreken. Ongeveer 25% vindt dat dit veel beter moet of beter kan. Deze veehouders vullen hiervoor in de plaats vooral *neutraal* in. Ongeveer 30% waardeert de stelling met *goed* of *kan niet beter*. Aangezien er in figuur 5 de kosten reeds als grootste nadeel werden gewaardeerd, is het logisch dat de *prijs / kwaliteit verhouding van bedrijfsbegeleiding* minder goed wordt gewaardeerd.

*Het overleg tussen dierenarts en andere adviseurs wordt het slechtst beoordeeld. Ruim 30% van de respondenten vindt dat dit *beter kan* of zelfs *veel beter moet*. Ongeveer evenveel respondenten zijn hier wel tevreden over, hoewel aangetekend dient te worden dat slechts minder dan 2% vindt dat het overleg *niet beter kan*.*

5.7.2 Manier waarop bedrijfsbegeleiding gegeven wordt per praktijk

Ook de stellingen over de manier waarop de bedrijfsbegeleiding wordt gegeven uit figuur 7 zijn per praktijk vergeleken. De resultaten worden nu kort besproken; de figuren zijn in appendix III terug te vinden.

In figuur A4.1 zijn de meningen over de stelling *de inhoud van een advies is goed te begrijpen* weergegeven. Bij deze stelling zijn de veehouders vrij expliciet in hun mening. Zoals ook al bij nadelen gevonden werd, wordt de spreiding tussen de praktijken kleiner als men ergens heel uitgesproken over is. Praktijk 2 valt nog wel enigszins op: met minder dan 70 % (*ja, heel*) *goed* scoort deze stelling het slechtst.

Ook in figuur A4.2, behorend bij *de achtergrond van een advies wordt uitgelegd*, is men vrij expliciet in zijn mening en is de spreiding tussen de praktijken beperkt. Praktijk 2 valt op doordat slechts de helft van de respondenten (*ja, heel*) *goed* en wel een kwart *niet* als antwoord geeft.

In figuur A4.3, behorende bij de stelling *de mogelijke vooruitgang weegt op tegen de moeite om een advies op te volgen*, scoort praktijk 2 samen met praktijk 14 juist wel goed. Bijna 85% van de respondenten geeft (*ja, heel*) *goed* als antwoord. De spreiding is weer niet zo groot in de figuur.

Bij de stelling *ik denk dat mijn dierenarts zich goed voorbereidt op het bezoek voor bedrijfsbegeleiding* (figuur A4.4) is de spreiding wat groter. In praktijk 1 en praktijk 2 zijn er met ongeveer 40% relatief weinig veehouders die (*ja, heel*) *goed* als antwoord geven. Praktijk 2 heeft met ongeveer 25% van zijn respondenten wel weer veel respondenten die *ja, heel goed* als antwoord geven.

De spreiding in figuur A4.5 is weer beperkt. Deze figuur hoort bij de stelling *de adviezen zijn praktisch goed uitvoerbaar*. Praktijk 5 en praktijk 10 hebben met ruim 80% erg veel respondenten die (*ja, heel*) *goed* als antwoord geven. Praktijk 13 heeft met ruim 25% veel veehouders die *ja, heel goed* als antwoord geven.

De spreiding is in figuur A4.6, behorend bij *adviezen van voorgaande bezoeken worden geëvalueerd*, is redelijk groot. Praktijk 2 en in mindere mate praktijk 1 vallen op door veel veehouders die (*helemaal*) *niet* als antwoord geven. In praktijk 2 is dit 50% en in praktijk 1 ruim 35%. Daarnaast valt praktijk 2 op door slechts 17% *goed* en géén *ja, heel goed*.

Ook de meningen over het huidige systeem van bedrijfsbegeleiding uit figuur 8 zijn per praktijk vergeleken. De resultaten zijn hier in tekst te vinden; de figuren zelf staan in appendix III.

Figuur A5.1 laat de resultaten per praktijk zien van *adviezen worden voldoende uitgelegd*. Bijna alle veehouders zijn hier behoorlijk tevreden over; zodoende is de spreiding weer beperkt. Praktijk 2 valt op: relatief veel veehouders (17%) vinden dat dit *beter kan*. Daarnaast vinden in praktijk 2 relatief weinig veehouders (minder dan 60%) dat dit *goed* is of *niet beter kan*. Er zijn enkele praktijken (1, 10 en 14) waar niemand vindt dat het *beter kan* of *veel beter moet*.

Bij *de opzet van bedrijfsbegeleiding* (figuur A5.2) zijn er wat meer praktijken waarbij *kan niet beter* niet door de veehouders als antwoord wordt gegeven. De spreiding is niet zo groot. Praktijk 2 en 13 hebben met ongeveer 60% relatief weinig veehouders die *goed* en *kan niet beter* als antwoord hebben. Daarnaast zijn er bij praktijk 2 veel veehouders (25%) die *kan beter* en *moet veel beter* als antwoord hebben gegeven. In praktijk 7 en praktijk 10 vindt niemand dat het *beter kan* of *veel beter moet*.

Op het gebied van *de inhoud van bedrijfsbegeleiding* (figuur A5.3) is de spreiding weer iets groter. Praktijk 2 en praktijk 13 vallen wederom op door weinig veehouders die *goed* of *kan niet beter* als antwoord geven. Bij praktijk 2 is dit slechts de helft van de veehouders, bij praktijk 13 ongeveer 60%. Daarnaast zijn er in praktijk 13 veel veehouders (ongeveer 30%) die vinden dat *de inhoud van bedrijfsbegeleiding beter kan*. Wederom vindt niemand in praktijk 7 en praktijk 10 dat het *beter kan* of *veel beter moet*.

De spreiding in figuur A5.4, behorend bij *de adviezen zijn op maat: praktisch, en probleemgericht*, is weer vrij beperkt. In praktijk 13 en praktijk 14 zitten met ruim 20% relatief veel veehouders die vinden dat *beter kan* of *veel beter moet*. In praktijk 1 en praktijk 10 vindt niemand dat.

Ook op het gebied van *overleg tussen dierenarts en andere adviseurs* is de spreiding niet zo groot. In praktijk 1 en praktijk 2 zijn er relatief veel veehouders (ongeveer 30%) die vinden dat het *beter kan*. In praktijk 5 en praktijk 7 zijn dit relatief weinig veehouders (10% of minder).

In figuur A5.6 is de spreiding, behorend bij *prijs / kwaliteit verhouding van bedrijfsbegeleiding*, vrij groot. In praktijk 2 zijn er veel veehouders die *goed* of *kan niet beter* ingevuld hebben: ruim 60% heeft één van deze antwoorden gegeven. Ook praktijk 5 en praktijk 7 scoorden met ongeveer 43% *goed* of *kan niet beter* (met name *goed*) boven gemiddeld. Opvallend is dat in dezelfde praktijk 5 ook veel meer veehouders dan gemiddeld (44%) vonden dat de *prijs / kwaliteit verhouding van bedrijfsbegeleiding beter kan*. Ook in praktijk 1 en praktijk 13 vinden veel veehouders (ongeveer 35%) dat het *beter kan* of *veel beter moet*.

Figuur A5.7 (*het overleg tussen dierenarts en andere adviseurs*) toont een aanzienlijke spreiding in de antwoorden. Bij praktijk 5 vinden erg veel veehouders (69%) *het overleg tussen dierenarts en andere adviseurs goed*. Bovendien vindt in deze praktijk slechts 6% dat het *beter kan*. In praktijk 2 en praktijk 14 waarderen relatief weinig veehouders (ongeveer 16%) de stelling met *goed* of *kan niet beter*. Bij dezelfde praktijken (praktijk 2 bijna 60% en praktijk 14 ongeveer 50%) zijn er veel veehouders die vinden dat het *beter kan* of *veel beter moet*.

5.8 Toekomst van bedrijfsbegeleiding

Tabel 9: Verdeling van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding (in %) op de vraag “Wilt u het aantal uren begeleiding op uw bedrijf gaan veranderen?” (N=71):

Ik wil het aantal uren uitbreiden	9,9%
Ik wil dat de frequentie wordt verhoogd (kortere periode tussen twee bezoeken)	15,5%
Ik wil de periode tussen twee bezoeken verlengen	40,9%
Ik wil minder uren begeleiding	33,8%

In tabel 9 wordt getoond hoe de veehouders het aantal uren op hun bedrijf zouden willen veranderen. Hierbij dient aangetekend te worden dat er bij de antwoordmogelijkheden geen mogelijkheid is om aan te geven dat de veehouder het aantal uren niet wil veranderen. Dit verklaart waarschijnlijk ook waarom bijna honderd veehouders de vraag niet ingevuld hebben.

Ongeveer 10% van de veehouders wil het aantal uren uitbreiden. Daarnaast wil ongeveer 15% de frequentie van de bezoeken verhogen. Hierbij is niet aangegeven of men dan wil dat de bezoeken frequenter plaatsvinden en even lang duren (dus meer uren), of dat men vaker korter durende bezoeken wil. Ruim 40% wil de periode tussen twee bezoeken verlengen. Hierbij is wederom niet duidelijk of men dan minder vaak langer durende bezoeken wil of minder vaak even lang durende bezoeken wil (dus minder uren). Een reden waarom dit antwoord zo vaak gegeven zou kunnen zijn dat er geen mogelijkheid is om aan te geven dat men het aantal uren niet veranderen en men dan maar dit antwoord geeft. 34% van de veehouders wil het aantal uren begeleiding verminderen.

Tabel 10: Verdeling van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding (in %) op de vraag “Als de prijs 10% stijgt, blijft u dan deelnemen?” (N=157):

Ja, met gelijk aantal uren	52,2%
Ja, maar ik verminder het aantal uren	42,0%
Nee, dan stop ik met deelname aan begeleiding	5,7%

In de vraag die bij tabel 10 hoort werd de veehouders gevraagd of ze zouden blijven deelnemen als de prijs 10% stijgt. Aangetekend dient te worden dat uit een andere vraag in deze enquête blijkt dat de prijs die veehouders per maand of per uur voor bedrijfsbegeleiding betalen ontzettend varieert.⁹

Desalniettemin geeft ruim de helft van de respondenten aan ondanks de prijsverhoging met gelijk aantal uren deel te blijven nemen. Meer dan 40% zou wel deel blijven nemen, maar dan wel het aantal uren verminderen. Slechts 6% zou deze prijsstijging een aanleiding vinden om met bedrijfsbegeleiding te stoppen.

De uitkomst van deze vraag is opmerkelijk te noemen. Uit figuur 7b blijkt dat de kosten als grootste nadeel van bedrijfsbegeleiding worden gezien, terwijl in figuur 12 de prijs/kwaliteit verhouding als één na slechtst gewaardeerde uit de bus kwam.

Tabel 11: Verdeling van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding (in %) op de vraag “Wat zal een reden zijn tot uitbreiding van bedrijfsbegeleiding?” (N=123):

Meer aandacht preventieve diergezondheid	43,1%
Meer bestaande problemen oplossen	27,6%
Kwaliteit bedrijf verbeteren en/of productie verhogen	25,2%
Meer kengetallen verzamelen en beter inzicht in functioneren van bedrijf krijgen	10,6%
Extra onderwerpen erbij (bijv. voeding)	6,5%
Anders	6,5%

Tabel 11 toont de resultaten van de antwoorden op de vraag wat voor de veehouders een reden zal zijn tot uitbreiding van de bedrijfsbegeleiding. De percentages zijn opgeteld meer dan 100%, omdat sommige veehouders meer dan één antwoord gaven. Deze percentages zijn berekend op basis van het aantal respondenten dat antwoord gegeven hebben; ongeveer veertig veehouders hebben geen antwoord gegeven op deze vraag; zij zijn niet meegenomen bij het berekenen van het percentage. Wellicht mag voorzichtig aangenomen worden dat deze veehouders niet wil uitbreiden of niet willen uitbreiden naar aanleiding van één van de genoemde redenen.

De meeste veehouders zouden hun bedrijfsbegeleiding uitbreiden als er *meer aandacht aan preventieve diergezondheid* zou worden besteed. 31% ziet dit als reden voor uitbreiding. Ongeveer 20% van de veehouders zou de bedrijfsbegeleiding uitbreiden als de dierenarts zich meer zou richten op *meer bestaande problemen oplossen* of *kwaliteit bedrijf verbeteren en/of productie verhogen*. Ongeveer 8% ziet *meer kengetallen verzamelen en beter inzicht in het functioneren van bedrijf krijgen* als reden om de bedrijfsbegeleiding uit te breiden. Minder dan 5% wil *extra onderwerpen erbij (bijv. voeding)* of heeft de optie *anders* ingevuld. Bij *anders* wordt onder andere genoemd dat men de bedrijfsbegeleiding niet uit wil breiden. Ook worden er redenen om de bedrijfsbegeleiding uit te breiden, anders dan de voorgestelde opties, genoemd. Dit zijn onder andere vergroting van het aantal koeien, daling van de tarieven en verbetering van de kennis van de dierenarts.

Tabel 12: Door veehouders met bedrijfsbegeleiding genoemde onderwerpen die nu nog niet in de bedrijfsbegeleiding aan bod komen, maar waarmee men wel aan de slag wil (N=27):

Onderwerp	Aantal keren genoemd
Klauwproblemen	3
Blauwtong	2
Alternatieve geneeswijzen	2
Terugdringen medicijn- / antibioticumgebruik	2
Uiergezondheid	2
Jongveeopfok	2
Meer samenwerken met andere adviseurs	2
Voeding	2
Dracht scannen in plaats van voelen	1
Vergelijking t.o.v. andere bedrijven	1
Preventie	1
Opstellen protocollen	1
Onthoornen	1
Bloedtappen BVD	1
Veranderen gedrag / werkwijze boer	1
Salmonellabestrijding	1
Renovatieaanpassingen	1
ParaTBC	1
AfkalfLeeftijdVAarzen	1
Dubbel rekenen tijdens bedrijfsbezoek	1
Advies cow/herd management	1
Totaal	30

Op de vraag *zijn er onderwerpen die nu nog niet in de bedrijfsbegeleiding aan bod komen maar waar u wel mee aan de slag wilt?* geven 87 van de 116 veehouders (75%) aan geen extra onderwerpen aan bod te willen laten komen. De 25% die wel extra onderwerpen zou willen behandelen, noemt uiteenlopende zaken. Deze zaken staan weergegeven in tabel 12. Bij het bekijken van deze tabel valt op dat men sommige van de genoemde onderwerpen ook nu al in de bedrijfsbegeleiding zou verwachten (voeding, jongveeopfok, klauwgezondheid, uiergezondheid), terwijl anderen misschien niet direct bij bedrijfsbegeleiding, maar bij ander dierenartsbezoek horen (bloedtappen BVD, onthoornen).

Tabel 13: Door veehouders met bedrijfsbegeleiding genoemde onderwerpen waar men intensiever aan wil werken (N=45):

Onderwerp	Aantal keren genoemd
Vruchtbaarheid en drachtigheids(diagnostiek)	15
Uiergezondheid (celgetal, mastitis)	12
Ziektepreventie (koppel)	9
Klauwgezondheid	7
Voeding	5
Management	4
Jongvee	3
paraTBC- en/of Salmonellabestrijding	3
Endometritis	1
Droogstand	1
Mineralen	1
Duurzaamheid	1
Antibioticumgebruikvermindering	1
Totaal	63

Op de vraag *zijn er onderwerpen waar u intensiever aan wil werken?* geven 47 van de 111 respondenten (42%) *ja* als antwoord. Niet alle veehouders gaven ook aan *wáár* ze dan wel intensiever aan wilden werken veranderen. Hoewel de genoemde onderwerpen die wel genoemd werden weer enigszins variëren, zijn de veehouders ditmaal iets eensgezinder in hun antwoorden, die terug te vinden zijn in tabel 13. 15 veehouders die vinden dat er intensiever gewerkt zou moeten worden aan de vruchtbaarheid, is best een aanzienlijk aantal. Men zou denken dat hier voor de dierenarts een niche te vullen is. Als er intensiever aan de onderwerpen gewerkt wordt, zullen veehouders waarschijnlijk meer tevreden zijn over de bedrijfsbegeleiding en er bovendien meer tijd en dus geld aan besteden.

Tabel 14: Door veehouders met bedrijfsbegeleiding genoemde onderwerpen die men wil schrappen (N=15):

Onderwerp	Aantal keren genoemd
Productiecijfers	7
Voeding	5
PIR-DAP	2
Drachtcontrole/vruchtbaarheid	2
Kortere nabespreking	1
Nieuwbouw	1
Jongvee	1
Totaal	20

Hoewel een aanzienlijk aantal veehouders aangeeft met meer onderwerpen aan de slag te willen of met sommige onderwerpen intensiever aan de slag te willen, willen slechts 17 van de 103 veehouders die de vraag beantwoordden (17%) onderdelen schrappen. Het is opmerkelijk te noemen dat productiecijfers zo vaak genoemd worden als onderdelen die men wil schrappen, zoals in tabel 14 terug te vinden is. Dit zou men namelijk toch verwachten als één van de belangrijkste onderwerpen van bedrijfsbegeleiding. Het is misschien voor te stellen dat veehouders niet zozeer het idee hebben dat de bedrijfsvoering verbeterd wordt door het doornemen van productiecijfers, maar dat ze meer het idee hebben dat dit bewerkstelligd wordt door het uitvoeren van concrete handelingen. Het is misschien ook te adviseren dat dierenartsen het waarom en de positieve effecten van het bekijken van productiecijfers benadrukken.

De veehouders zonder bedrijfsbegeleiding is gevraagd of de dierenarts hen probeerde te overtuigen om deel te gaan nemen aan bedrijfsbegeleiding. Van de 76 veehouders die de vraag beantwoordden, geven 64 veehouders (84%) aan dat de dierenarts dit niet doet. 11 veehouders (15%) geeft aan dat de dierenarts dit wel probeert; 1 veehouder (1%) geeft aan dat de dierenarts dit soms probeert. Kosten baten analyses, kortingen, workshops en mondeling overtuigen zijn de manieren die in de enquête genoemd worden om de veehouder te overtuigen deel te nemen.

Ook is de veehouders zonder bedrijfsbegeleiding gevraagd of ze erover dachten deel te gaan nemen. 80 veehouders beantwoordden de vraag. Hiervan zeggen 58 veehouders (73%) hier niet over te denken. 10 veehouders (13%) zeggen dit wel te doen en 12 veehouders (15%) zeggen dit soms te doen. Aangezien toch een kwart van de veehouders er (soms) over denkt deel te gaan nemen, zou men toch zeggen dat er daar mogelijkheden liggen voor de dierenartsen om extra veehouders voor de bedrijfsbegeleiding te werven. Het zou kunnen dat de 15% (zie alinea hiervoor) die door hun dierenarts overtuigd wordt deel te nemen, net degenen zijn die überhaupt niet over deelname nadenken. Hierdoor rijst dan weer de vraag hoe bereidheid van veehouders en werving door dierenartsen beter op elkaar af te stemmen zijn.

Tabel 15: Percentage van de veehouders met bedrijfsbegeleiding dat de vraag "Is er iets wat moet veranderen aan onderstaande onderdelen van bedrijfsbegeleiding waardoor u meer geïnteresseerd zou raken?" met ja beantwoordt (N=52):

Veranderpunt	Ja
De inhoud van de begeleiding	11,5%
De kwaliteit van de begeleiding	17,3%
De prijs en prijsopbouw	26,9%
Anders	55,8%

In tabel 15 is terug te vinden op welke punten de GBB-veehouders vinden dat de bedrijfsbegeleiding zou moeten veranderen om meer geïnteresseerd te raken. Lang niet alle veehouders hebben hier iets ingevuld. Na *anders*, waar zo over gesproken zal worden, blijft *de prijs en prijsopbouw* toch het belangrijkste punt wat voor veehouders moet veranderen om hen te interesseren.

De inhoud van de begeleiding werd ook wel genoemd. Er werd in na deze vraag ook gevraagd wat er dan aan de inhoud moest veranderen. Eén antwoord hierop was dat de er meer onderwerpen moesten komen / de begeleiding breder plaats moest vinden. Verder werd genoemd dat bedrijfsbegeleiding praktischer moest en de adviezen vrijblijvender moesten worden. Bij *de kwaliteit van de begeleiding* werden verbetering van de vruchtbaarheid en meer kennis van voeding en management als meeste concrete punten genoemd. Bij *de prijs en prijsopbouw* werd uiteraard genoemd dat de prijs omlaag moest. Een lager tarief voor kleinere bedrijven, lagere medicijnprijzen, een ander tarief aan de keukentafel dan in de stal werden als manieren genoemd hoe dit moest gebeuren. Daarnaast werd opgemerkt dat scannen door KI is veel goedkoper is, de kosten tegen de baten op moeten wegen, de voorlichter veevoer ook gratis is. Ook werd geopperd een vast bedrag en geen uurloon te hanteren.

Bij *anders* werden veel verschillende punten, met verschillende relevantie. Deelnemen als er problemen op zouden treden werd het meest genoemd, namelijk acht keer. Vijf maal werd genoemd dat men tijdens het periodiek bedrijfsbezoek al een soort bedrijfsbegeleiding had, die volstond. Daarnaast werd tweemaal genoemd dat familie bij CR Delta al een soort van begeleiding gaf. Studiegroepen en beter resultaat uit bedrijfsbegeleiding werden één keer genoemd.

6 Discussie

Naar aanleiding van resultaten & discussie zijn er een paar puntjes uit dit onderzoek die nog wat nadere toelichting zouden moeten krijgen.

Ten eerste is het jammer dat de respons onder de niet-begeleide veehouders zo laag is. Aan de ene kant is dit wel voor te stellen, aangezien voor hen het helemaal lijkt of zij nooit iets zullen hebben. Met name met de vraag over de reden van stoppen werd de respons toch wel erg laag (N=15). Om te zorgen voor een grotere respons zou men de veehouders meer kunnen belonen voor het invullen van de enquête, bijvoorbeeld door ze sowieso een cadeaubon te geven. Er mag echter gevreesd worden dat zo iets in dit onderzoek om financiële redenen niet mogelijk is. Een andere, waarschijnlijk betere, optie zou zijn meer veehouders aan te schrijven voor deze enquête.

Ook is het moeilijk een goede vergelijking tussen de praktijken te maken. Hiervoor zijn twee redenen. Ten eerste zijn er slechts weinig praktijken waar zowel de veehouders met als zonder bedrijfsbegeleiding een representatieve steekproef vormen. Met het aanschrijven van meer veehouders zou de steekproef per praktijk niet omhoog gaan. Dan zou de dierenarts actief veehouders moeten overhalen deel te nemen aan de enquête. Ten tweede weet je niet precies wat voor praktijken je nu daadwerkelijk aan het vergelijken bent. Er zijn niet genoeg gegevens over de praktijken aanwezig om een treffende indeling van de praktijken in categorieën te maken. Hoewel het moeilijk zal blijven praktijken in duidelijk omschreven categorieën in te delen, zou dit opgelost kunnen worden door meer gegevens over de praktijken te verzamelen.

Tot slot is het lastig om de relatief los van elkaar staande meningen van veehouders aan elkaar te linken. De vragen zijn hier te uiteenlopend voor. Dit is ten eerste terug te vinden in de moeilijke vergelijkingen met de vragen uit onderzoeken van Gommans (2008) en Lievaart (1999). Ten tweede is het ook moeilijk de meningen van veehouders binnen dit onderzoek te linken, doordat ook de vragen binnen dit onderzoek nogal uiteenlopen. Verderop in de conclusie is wel geprobeerd dit te doen met de voordelen en nadelen van bedrijfsbegeleiding.

7 Conclusie

De veehouders die meegedaan hebben aan dit onderzoek waren over het algemeen erg positief over bedrijfsbegeleiding. Men was het veel meer eens met de stellingen die te maken hadden met de voordelen, dan met de stellingen die te maken hadden met de nadelen. Als grootste voordeel van bedrijfsbegeleiding wordt door veehouders die wel en niet aan bedrijfsbegeleiding doen ondersteuning van de bedrijfsvoering genoemd. Daarna zien ze *structurele probleemaanpak* en *voorkomt bedrijfsblindheid* als belangrijkste redenen. Dan volgt *snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen*, welke weer gevolgd wordt door *regelmatige controle productiegegevens*. *Ik realiseer een hogere productie* wordt door veehouders als minst belangrijke voordeel gezien om aan bedrijfsbegeleiding deel te nemen. Op basis van deze volgorde van de genoemde voordelen mag geconcludeerd worden dat veehouders het eerder fijn vinden dat iemand over hun schouder meekijkt en feedback op de bedrijfsvoering geeft, dan dat ze willen dat bedrijfsbegeleiding een veel hoger rendement / productie en dus winst geeft. Als grootste nadeel worden *de kosten* genoemd. *Deelname kost veel tijd* is voor de veehouders het één na grootste nadeel. *Het uitvoeren van de adviezen is lastig* wordt veel minder als nadeel gezien. *Het moment komt ongelegen* en *de dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering* zijn nauwelijks belangrijke nadelen. *Het verzamelen van de benodigde gegevens is lastig* speelt niet echt een rol van betekenis bij de genoemde nadelen van bedrijfsbegeleiding voor veehouders. Uit de volgorde van de genoemde nadelen mag geconcludeerd worden dat men niet zozeer problemen heeft met de manier van bedrijfsbegeleiding, maar meer met kosten / moeite die het met zich meebrengt.

De stellingen over de huidige manier van bedrijfsbegeleiding werden goed gewaardeerd. De veehouders zijn dus eigenlijk best tevreden zijn over de manier waarop de dierenartsen hun bedrijfsbegeleiding geven. Evaluatie van de eerdere adviezen, prijs / kwaliteit verhouding van bedrijfsbegeleiding en het overleg met andere adviseurs kunnen wel als verbeterpunten gezien worden. De veehouders zouden de bedrijfsbegeleiding vooral uitbreiden als er *meer aandacht aan preventieve diergezondheid* zou worden besteed.

Daarnaast is er bij een groot deel van de vragen die aan beide groepen gesteld werden een significant verschil gevonden tussen de meningen van wel en niet begeleide veehouders. Bij *bedrijfsvoering wordt ondersteund*, *structurele probleemaanpak* en *regelmatige controle productiegegevens* zijn er significante verschillen tussen veehouders die wel en geen bedrijfsbegeleiding hebben in de verdeling van de antwoorden; voor *voorkomt bedrijfsblindheid*, *snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen* en *ik realiseer een hogere productie* is dit niet het geval. Op het gebied van de nadelen is het verschil tussen de meningen van veehouders met en zonder bedrijfsbegeleiding wat uitgesprokener. Bij een vergelijking van de verdeling van de antwoorden levert alleen *het uitvoeren van de adviezen is lastig* geen significant verschil op. *De kosten*, *deelname kost veel tijd*, *het moment komt ongelegen*, *de dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering* en *het verzamelen van de benodigde gegevens is lastig* verschillen wel significant.

8 Dankwoord

Bij dezen wil ik graag van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken, zonder wie dit onderzoek niet mogelijk was geweest. Ten eerste wil ik mijn begeleider, Henk Hogeveen, en mijn begeleider op de werkvloer, Wilma Steeneveld, bedanken voor hun begeleiding en sturing gedurende het onderzoek. Daarnaast wil ik Lindsey van der Ven bedanken; zij heeft de enquêtes op basis waarvan ons onderzoek geschreven is opgesteld voor haar onderzoekstage. Tot slot wil mijn mede onderzoekstudent Henk Boer bedanken voor de samenwerking tijdens ons onderzoek. We hebben onder andere samen de enquêtes in Excel ingevoerd en SAS ontdekt en ik kan u vertellen dat dat een flinke taak was.

9 Referenties

- ¹ Lievaart, J.J., Noordhuizen, J.P.T.M., Den Daas, N. & Jorritsma, H. 1999, Veterinaire begeleiding van melkveebedrijven in Nederland: hoe denkt de dierenarts over deelnemende en niet-deelnemende veehouders, *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, vol. 124, no. 14, pp. 434-438.
- ² Noordhuizen, J.P.T.M., Veterinary herd health and production advisory programmes for dairy farms: developments and prospects, *Cattle practice*, vol. 11, part 4, 209-216.
- ³ Lievaart, J.J. & Noordhuizen, J.P.T.M. 1999, Veterinaire begeleiding van melkveebedrijven in Nederland: een situatiebeoordeling door melkveehouders, *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, vol. 124, no. 24, pp. 734-740.
- ⁴ <http://www.pir-dap.nl/>, geraadpleegd op 24-08-2008
- ⁵ Gommans, C.A.G., Bedrijfsbegeleiding in de praktijk, onderzoeksstage aan de faculteit diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, 2008
- ⁶ van der Ven, L.M.A., Veterinaire bedrijfsbegeleiding en de veehouder, onderzoeksstage aan de faculteit diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, 2008
- ⁷ A. Petrie & P. Watson, *Statistics for Veterinary and Animal Science* (Oxford 2006) 113.
- ⁸ Schoone, T.H., De effectiviteit van veterinaire bedrijfsadviesing voor veehouders, onderzoeksstage aan Wageningen Universiteit en de faculteit diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, 2008
- ⁹ Boer, H., Veehouder en bedrijfsbegeleiding: een onderzoek naar de mening van wel- en niet- begeleide veehouders over veterinaire bedrijfsbegeleiding, onderzoeksstage aan de faculteit diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, 2008

10.1 Appendix I: Gebruikte vragen uit de enquête voor WBB-bedrijven:

Onderdeel 1: Algemene gegevens

1. **Bedrijfstype:**
 - Enkel melkvee
 - Gemengd
2. **Aantal melkgevend melkvee: Aantal droogstaand: Aantal jongvee:**
6. **Gemiddeld tankmelkcelgetal in 2007:**
7. **Gemiddeld aantal Kg melk (305 dgn. productie):**
8. **Quotum:**
9. **BSK:**
10. **Gemiddelde tussenkalftijd (2007):**

Onderdeel 2: Specifieke vragen betreffende de bedrijfsbegeleiding

De stellingen:

- 1=helemaal niet, 2= niet, 3= neutraal, 4=wel, 5= helemaal wel*
	1	2	3	4	5
3. De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was:	↓	↓	↓	↓	↓
Regelmatige controle van productiegegevens	☐	☐	☐	☐	☐
Bedrijfsblindheid voorkomen	☐	☐	☐	☐	☐
Op aanraden van de dierenarts	☐	☐	☐	☐	☐
Een beter rendement behalen	☐	☐	☐	☐	☐
Een bedrijfsprobleem	☐	☐	☐	☐	☐
Meer structuur aanbrengen in de werkzaamheden	☐	☐	☐	☐	☐
Anders;	☐	☐	☐	☐	☐
4. De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn:					
Ik realiseer een hogere productie	☐	☐	☐	☐	☐
Bedrijfsvoering wordt ondersteund	☐	☐	☐	☐	☐
Regelmatige controle productiegegevens	☐	☐	☐	☐	☐
Voorkomt bedrijfsblindheid	☐	☐	☐	☐	☐
Snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen	☐	☐	☐	☐	☐
Structurele probleemaanpak	☐	☐	☐	☐	☐
Anders;	☐	☐	☐	☐	☐
5. De nadelen van bedrijfsbegeleiding zijn:					
De kosten	☐	☐	☐	☐	☐
Deelname kost veel tijd	☐	☐	☐	☐	☐
Moment komt ongelegen	☐	☐	☐	☐	☐
Het verzamelen van benodigde gegevens is lastig	☐	☐	☐	☐	☐
Het uitvoeren van de adviezen is lastig	☐	☐	☐	☐	☐
De dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering	☐	☐	☐	☐	☐
Anders;	☐	☐	☐	☐	☐
6. Mijn administratie is door deelname verbeterd:					
Ja, ik houd een logboek bij (zieke dieren, behandelingen, enz.)	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, ik verzamel meer kengetallen, productiegegevens	☐	☐	☐	☐	☐
Nee, ik voldeed al aan de benodigde administratie	☐	☐	☐	☐	☐
Nee, andere reden;	☐	☐	☐	☐	☐

7. Ik heb positieve resultaten geboekt:

Ja, de ernst van ziektes is afgenomen	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, de incidentie van ziektes is afgenomen	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, de productiegegevens zijn verbeterd	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, problemen worden eerder gesignaleerd	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, ik pak problemen anders aan	☐	☐	☐	☐	☐
Nee, ik ben nog niet zo lang bezig	☐	☐	☐	☐	☐
Nee, de adviezen hebben niet gewerkt	☐	☐	☐	☐	☐
Nee, ik heb de adviezen niet opgevolgd	☐	☐	☐	☐	☐

Onderdeel 3: Specifieke vragen betreffende de dierenarts die bedrijfsbegeleiding verleent.

Hieronder volgen enkele stellingen over de manier waarop de begeleiding en adviezen worden gegeven. We vragen u deze alstublieft te beoordelen met score 1, 2, 3, 4 of 5.

<i>1=helemaal niet, 2= niet, 3= neutraal, 4=goed, 5= ja, heel goed</i>	1	2	3	4	5
10. Ik denk dat mijn dierenarts zich goed voorbereidt op het bezoek voor bedrijfsbegeleiding	↓	↓	↓	↓	↓
	☐	☐	☐	☐	☐
11. Adviezen van voorgaande bezoeken worden geëvalueerd	☐	☐	☐	☐	☐
12. De achtergrond van een advies wordt uitgelegd	☐	☐	☐	☐	☐
13. De inhoud van een advies is goed te begrijpen	☐	☐	☐	☐	☐
14. De adviezen zijn praktisch goed uitvoerbaar	☐	☐	☐	☐	☐
15. De mogelijke vooruitgang weegt op tegen de moeite om een advies op te volgen	☐	☐	☐	☐	☐

Onderdeel 4: Wat is uw mening over het huidige systeem van bedrijfsbegeleiding?

Hieronder volgen enkele stellingen over de bedrijfsbegeleiding die u nu krijgt. We vragen u aan te geven met score 1,2,3,4 of 5 of er verbeterpunten zijn.

<i>1=moet veel beter, 2=kan beter, 3=neutraal, 4=goed, 5=kan niet beter</i>	1	2	3	4	5
	↓	↓	↓	↓	↓
Wat vindt u van:					
1. De inhoud van bedrijfsbegeleiding	☐	☐	☐	☐	☐
2. De opzet van bedrijfsbegeleiding	☐	☐	☐	☐	☐
3. Overleg over mijn doelstellingen en prioriteiten	☐	☐	☐	☐	☐
4. De adviezen zijn op maat: praktisch, en probleemgericht	☐	☐	☐	☐	☐
5. Adviezen worden voldoende uitgelegd	☐	☐	☐	☐	☐
6. Het overleg tussen dierenarts en andere adviseurs	☐	☐	☐	☐	☐
7. Prijs/kwaliteit verhouding van bedrijfsbegeleiding	☐	☐	☐	☐	☐

Onderdeel 6: Toekomst bedrijfsbegeleiding

We willen graag van u horen hoe u denkt over de toekomst van bedrijfsbegeleiding op uw bedrijf. Wilt u alstublieft de open vragen beantwoorden, en de antwoorden die op u van toepassing zijn aankruisen?

- 1. Wilt u het aantal uren begeleiding op uw bedrijf gaan veranderen?**
 - Ik wil het aantal uren uitbreiden
 - Ik wil dat de frequentie wordt verhoogd (kortere periode tussen twee bezoeken)
 - Ik wil de periode tussen twee bezoeken verlengen
 - Ik wil minder uren begeleiding
- 2. Als de prijs 10% stijgt, blijft u dan deelnemen?**
 - Ja, met gelijk aantal uren
 - Ja, maar ik verminder het aantal uren
 - Nee, dan stop ik met deelname aan begeleiding
- 3. Wat zal een reden zijn tot uitbreiding van bedrijfsbegeleiding?**
 - Meer aandacht preventieve diergezondheid
 - Meer bestaande problemen oplossen
 - Kwaliteit bedrijf verbeteren en/of productie verhogen
 - Meer kengetallen verzamelen en beter inzicht in functioneren van bedrijf krijgen
 - Extra onderwerpen erbij (bijv. voeding)
 - Anders;
- 4. Zijn er onderwerpen die nu nog niet in de bedrijfsbegeleiding aan bod komen maar waar u wel mee aan de slag wilt? Zo ja, welke?**
- 5. Zijn er onderwerpen waar u intensiever aan wil werken? Zo ja, welke en waarom?**
- 6. Zijn er onderwerpen die u wilt schrappen? En zo ja, welke?**

10.2 Appendix II: Gebruikte vragen uit de enquête voor GBB-bedrijven:

Onderdeel 1: Algemene gegevens

1. Bedrijfstype:

- Enkel melkvee
- Gemengd

2. Aantal melkgevend melkvee: Aantal droogstaand: Aantal jongvee:

6. Gemiddeld tankmelkcelgetal in 2007:

7. Gemiddeld aantal Kg melk (305 dgn. productie):

8. Quotum:

9. BSK:

10. Gemiddelde tussenkalftijd (2007):

Onderdeel 2: Uw mening betreffende bedrijfsbegeleiding.

Ondanks dat u geen gebruik maakt van bedrijfsbegeleiding zouden we graag van u horen hoe u over bedrijfsbegeleiding denkt en wat voor u redenen kunnen zijn om wel of niet aan begeleiding deel te nemen. Wilt u alstublieft de stellingen beoordelen met een score van 1, 2, 3, 4 of 5?

1=helemaal niet, 2= niet, 3= neutraal, 4= wel, 5= helemaal wel

1. De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn:

	1	2	3	4	5
	↓	↓	↓	↓	↓
Behalen van een hogere productie	☐	☐	☐	☐	☐
Ondersteuning bedrijfsvoering	☐	☐	☐	☐	☐
Regelmatige controle productiegegevens	☐	☐	☐	☐	☐
Voorkomt bedrijfsblindheid	☐	☐	☐	☐	☐
Snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen	☐	☐	☐	☐	☐
Structurele probleemaanpak	☐	☐	☐	☐	☐
Anders;	☐	☐	☐	☐	☐

2. De nadelen van bedrijfsbegeleiding zijn:

Hoge kosten	☐	☐	☐	☐	☐
Deelname kost veel tijd	☐	☐	☐	☐	☐
Moment komt ongelegen	☐	☐	☐	☐	☐
Het verzamelen van benodigde gegevens is lastig	☐	☐	☐	☐	☐
Het uitvoeren van de adviezen is lastig	☐	☐	☐	☐	☐
De dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering	☐	☐	☐	☐	☐
Anders;	☐	☐	☐	☐	☐

3. Wat vindt u van de kennis en ervaring van uw dierenarts, om u eventueel te begeleiden?

- Is goed op alle gebieden
- Is goed op een aantal gebieden namelijk;
- Matig, want;
- Niet goed

Onderdeel 3: Redenen dat u niet deelneemt aan bedrijfsbegeleiding.

Als u gestopt bent met deelname aan bedrijfsbegeleiding vult u dan alstublieft vraag 1 in. Heeft u nooit deelgenomen aan begeleiding vult u dan alstublieft vraag 2 in. Wilt u achter de redenen die u aankruist alstublieft de mate van belangrijkheid aangeven?

1=helemaal niet, 2= niet, 3= neutraal, 4= wel, 5= helemaal wel belangrijk

1. U bent gestopt met deelname. Welke reden(en) heeft u daarvoor?

	1	2	3	4	5
☐ De kosten werden te hoog	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Het kostte teveel tijd	☐	☐	☐	☐	☐
☐ De adviezen waren niet praktisch	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Er werd te weinig of geen resultaat behaald	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Het bedrijfsprobleem is opgelost, dus niet meer nodig	☐	☐	☐	☐	☐
☐ De begeleiding had geen duidelijke structuur	☐	☐	☐	☐	☐
☐ De begeleiding was niet genoeg toegespitst op mijn bedrijf	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Bedrijf is of wordt binnenkort beëindigd	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Mijn opvolger heeft geen interesse	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Anders;	☐	☐	☐	☐	☐

2. U heeft tot heden toe geen deelgenomen aan bedrijfsbegeleiding.

Welke reden(en) heeft u daarvoor?	1	2	3	4	5
☐ Geen interesse	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Mijn bedrijfsomvang is te klein	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ik verwacht hoge kosten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ik verwacht een laag rendement	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Er is geen goede administratie op mijn bedrijf	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Er is geen PC aanwezig	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ik verwacht dat het me teveel tijd kost	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ik heb al een andere instantie als begeleider	☐	☐	☐	☐	☐

Onderdeel 4: Is er een verandering te verwachten in de toekomst betreffende bedrijfsbegeleiding?

We zijn benieuwd of er op uw bedrijf een verandering te verwachten is betreffende bedrijfsbegeleiding. Bijvoorbeeld toekomstige deelname, of dat u houding ten opzichte van begeleiding verandert. Wilt u alstublieft daarvoor onderstaande open vragen invullen, en u antwoord kort toelichten?

3. Probeert uw dierenarts u te overtuigen om deel te gaan nemen aan bedrijfsbegeleiding, zo ja hoe?

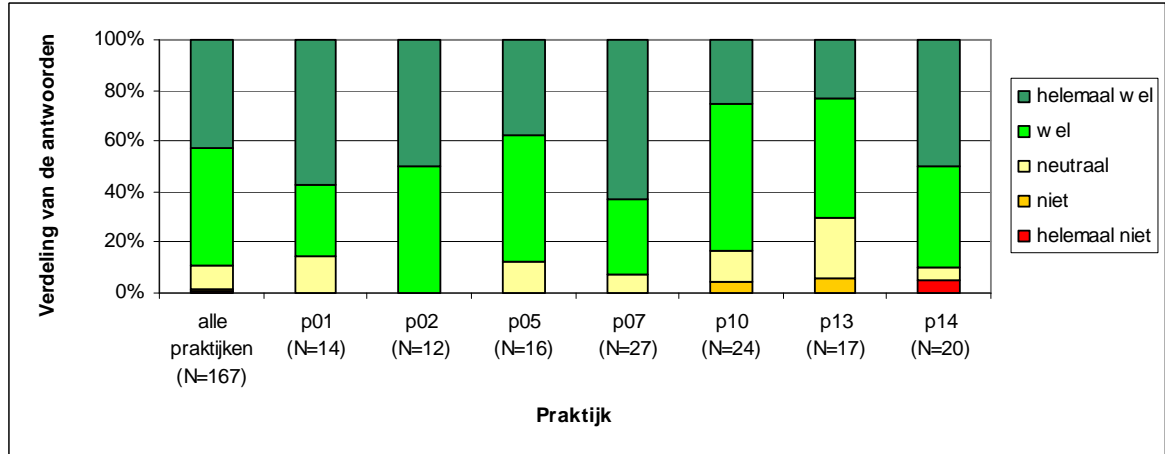
4. Denkt u erover om deel te gaan nemen?

5. Is er iets wat moet veranderen aan onderstaande onderdelen van bedrijfsbegeleiding waardoor u meer geïnteresseerd zou raken?

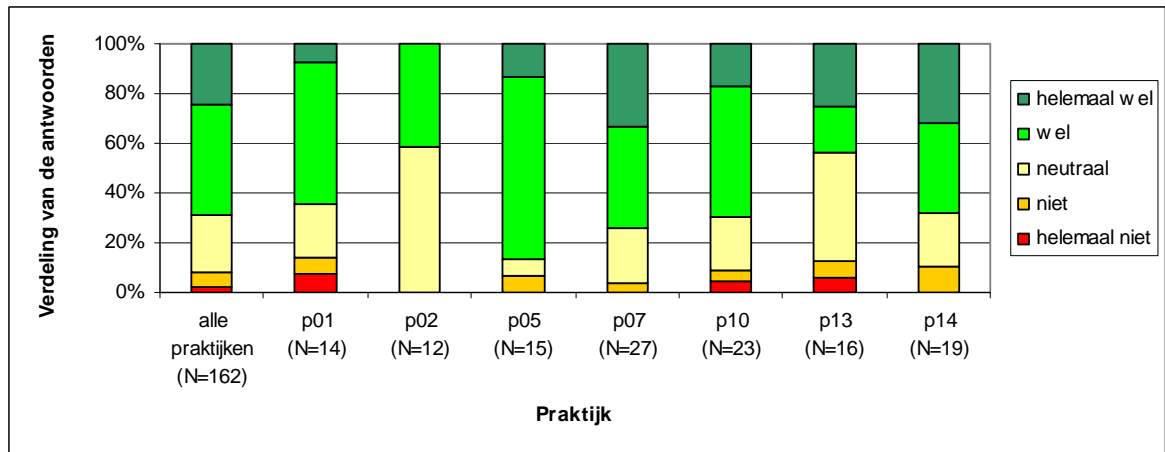
- De inhoud van de begeleiding, nl;
- De kwaliteit van de begeleiding, nl;
- De prijs en prijsopbouw, nl;
- Anders;

10.3 Appendix III: Grafieken per praktijk (kost teveel ruimte in eindverslag zelf)

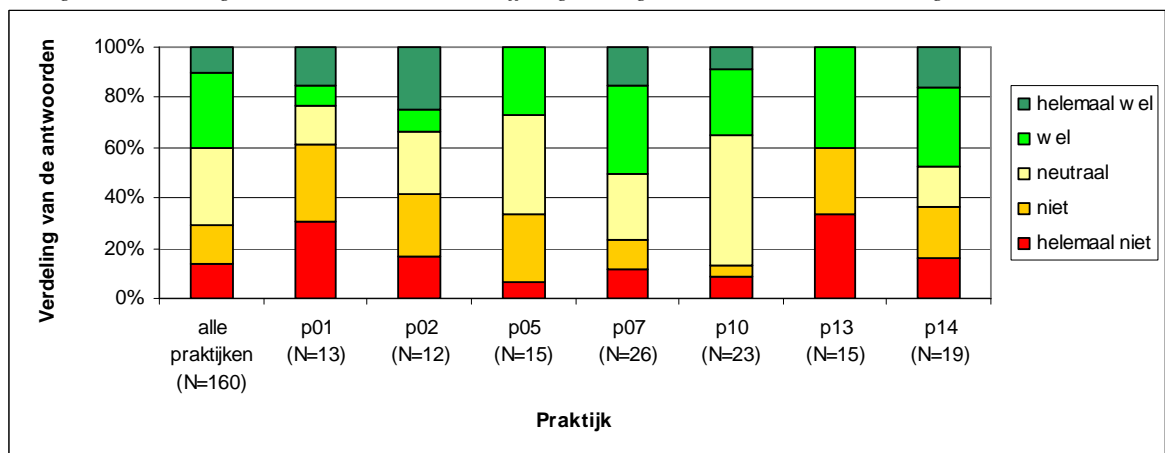
Figuur A1.1: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was een beter rendement behalen”:

Figuur A1.2: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was bedrijfsblindheid voorkomen”:

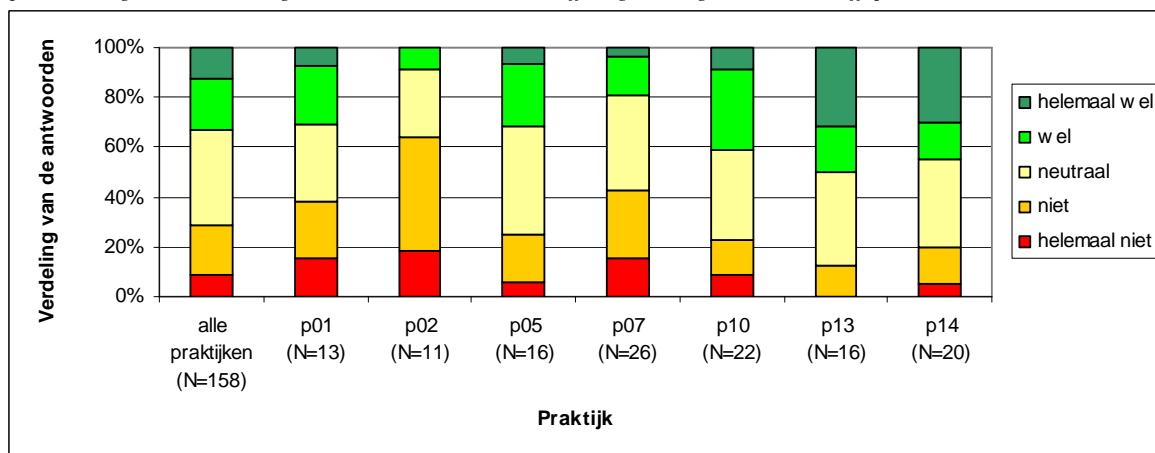

Figuur A1.3: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was meer structuur aanbrengen in de werkzaamheden”:

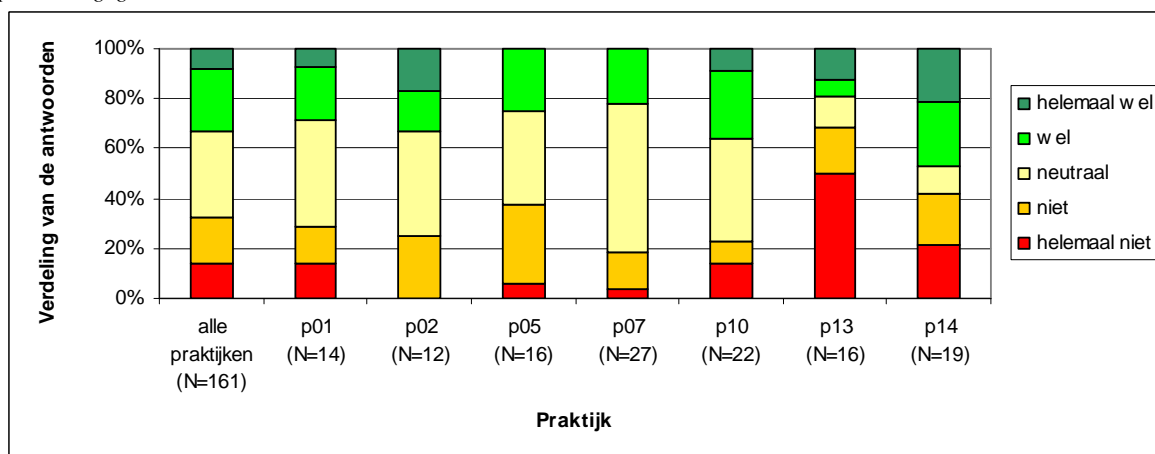

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

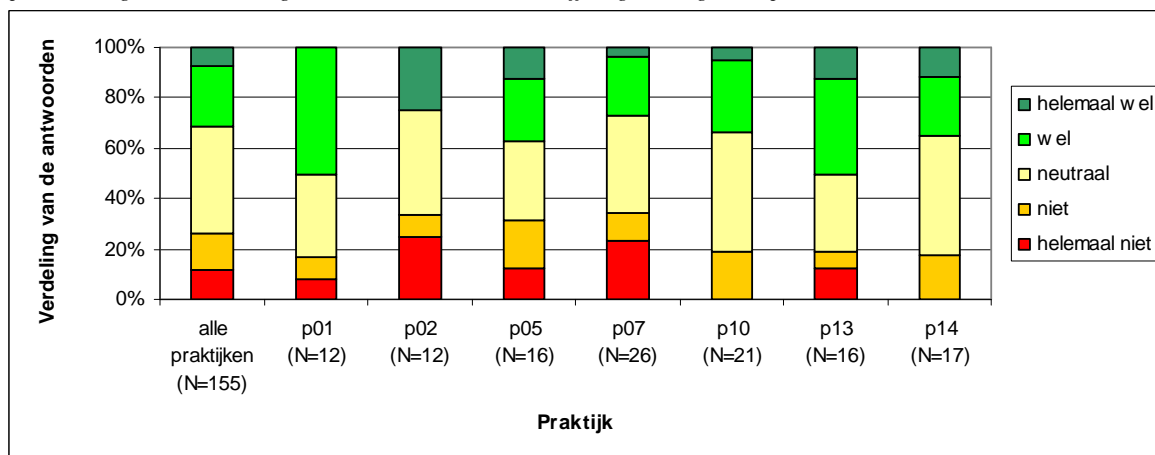
Figuur A1.4: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was een bedrijfsprobleem”:

Figuur A1.5: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was regelmatige controle van productiegegevens”:

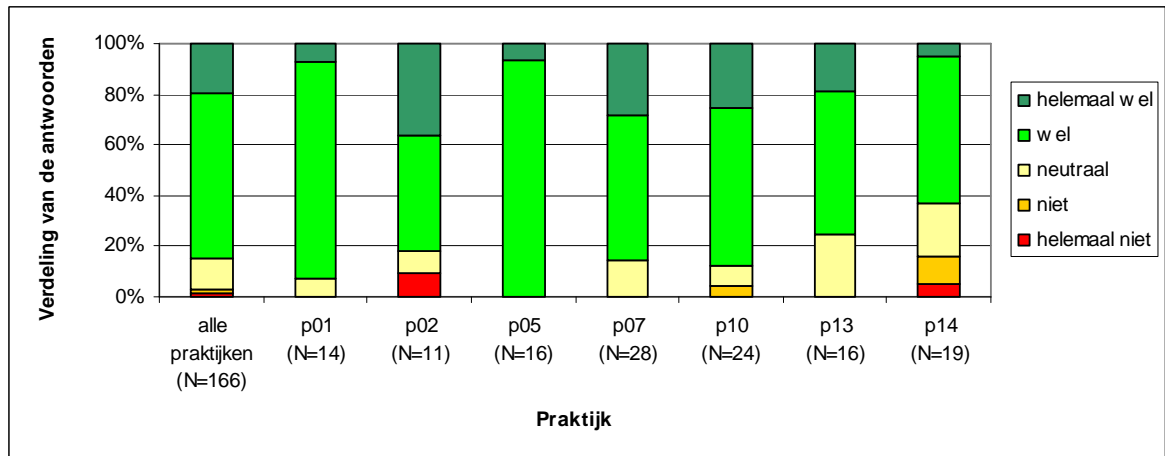

Figuur A1.6: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was op aanraden van de dierenarts”:

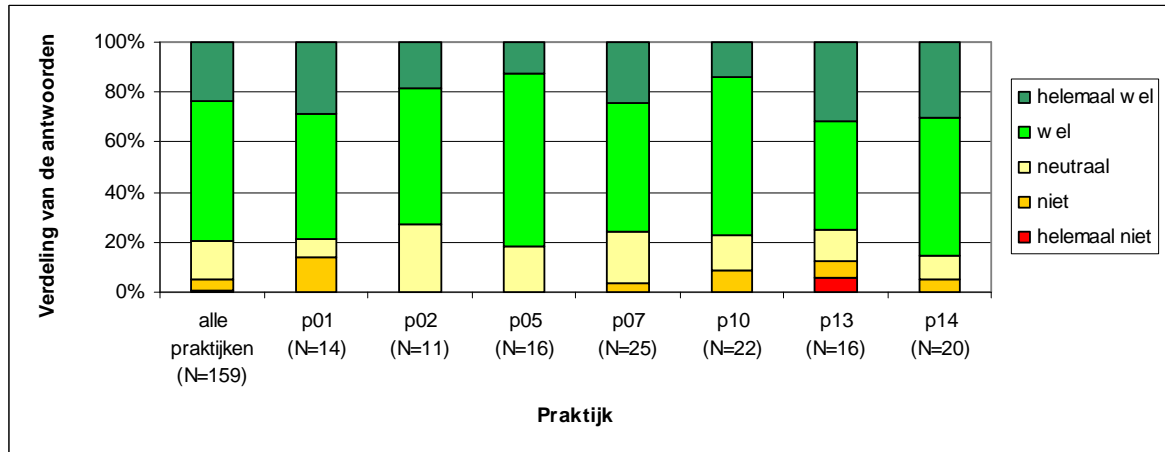

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

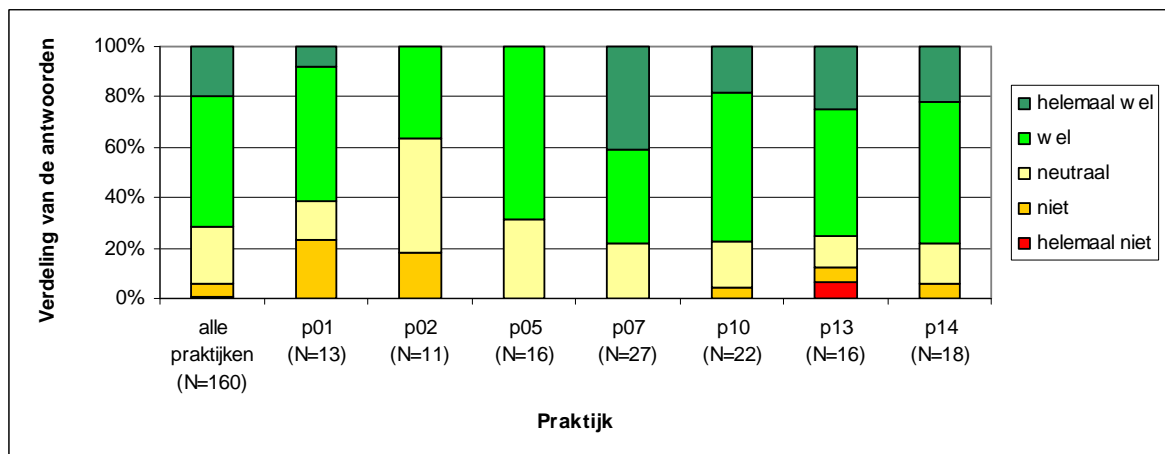
Figuur A2.1: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn: bedrijfsvoering wordt ondersteund”:

Figuur A2.2: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn: structurele probleemaanpak”:

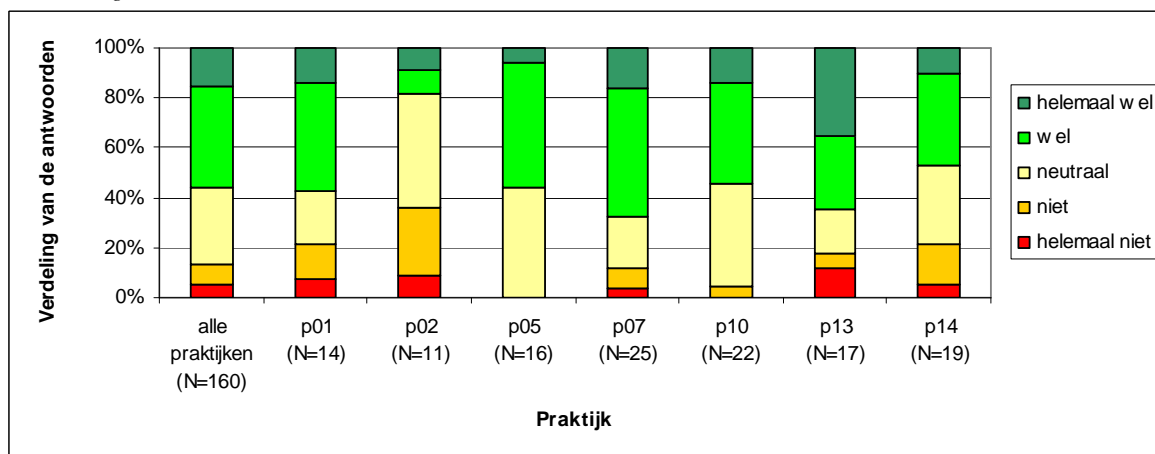

Figuur A2.3: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn: voorkomt bedrijfsblindheid”:

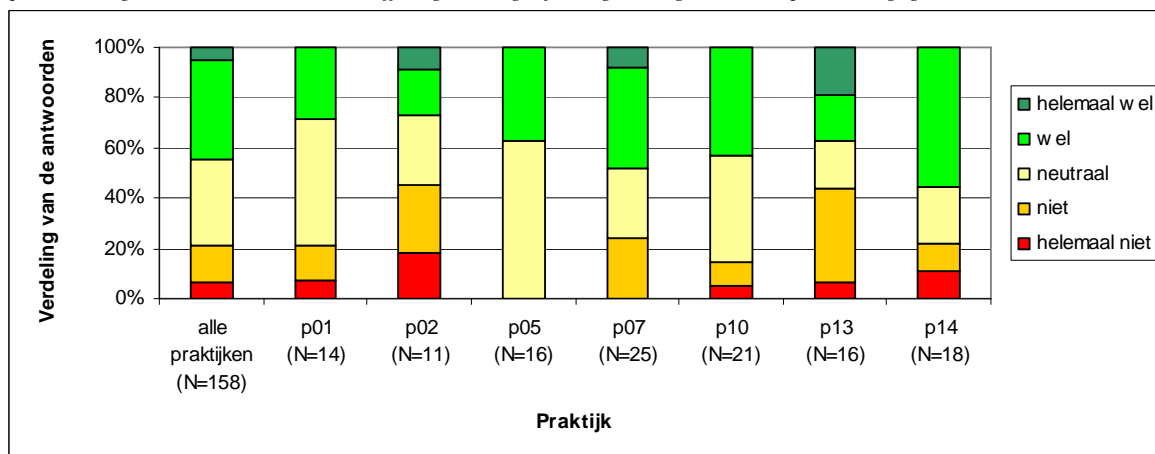

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

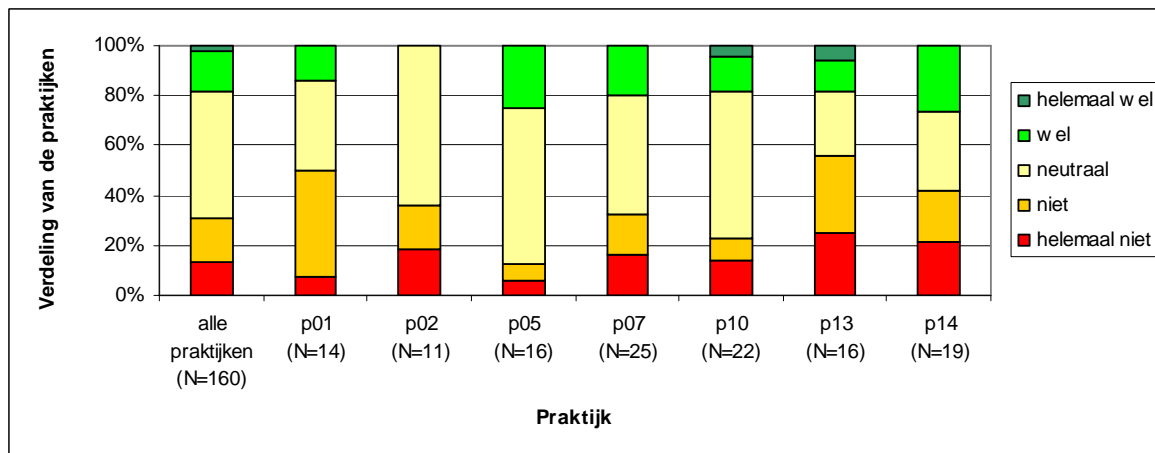
Figuur A2.4: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn: snel op de hoogte van diergeneeskundige ontwikkelingen”:

Figuur A2.5: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn: regelmatige controle productiegegevens”:

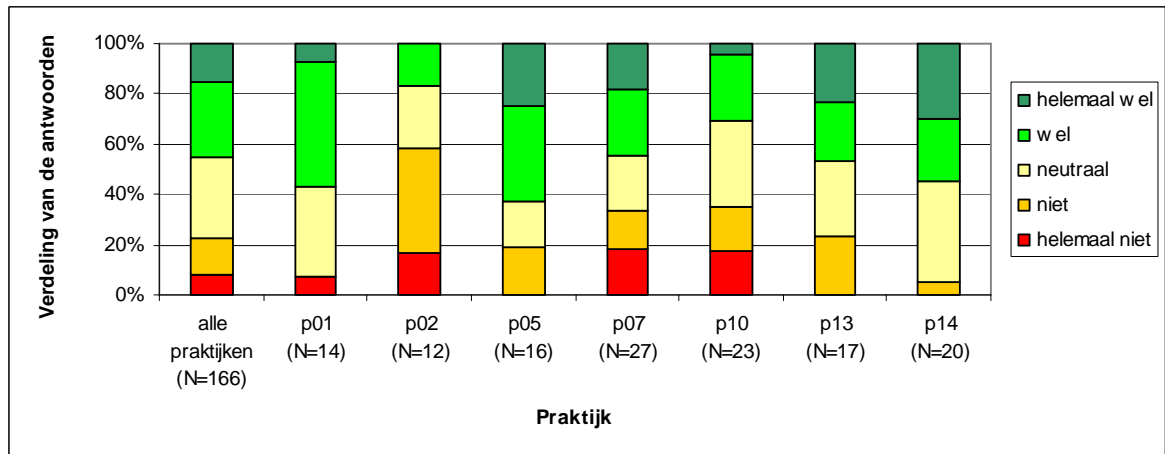

Figuur A2.6: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De voordelen van bedrijfsbegeleiding zijn: ik realiseer een hogere productie”:

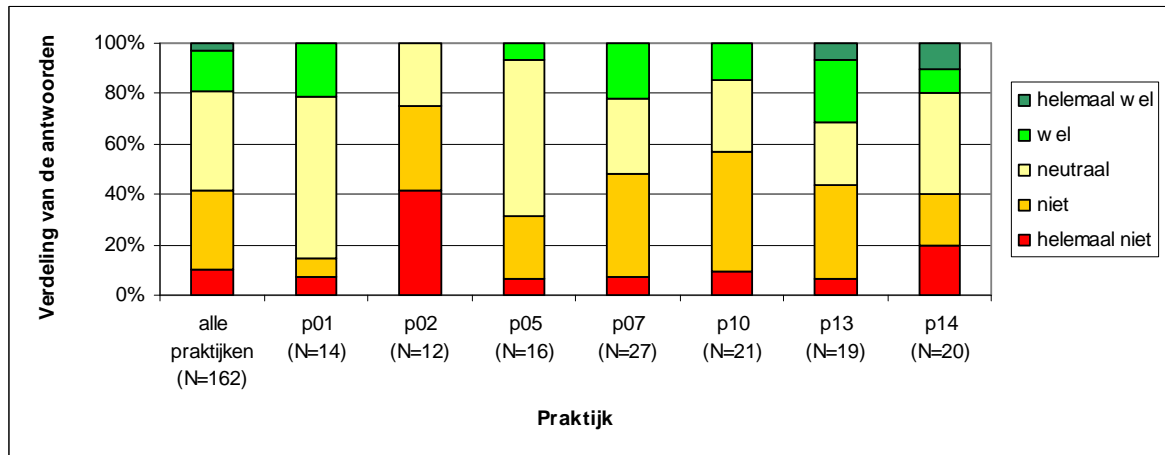

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

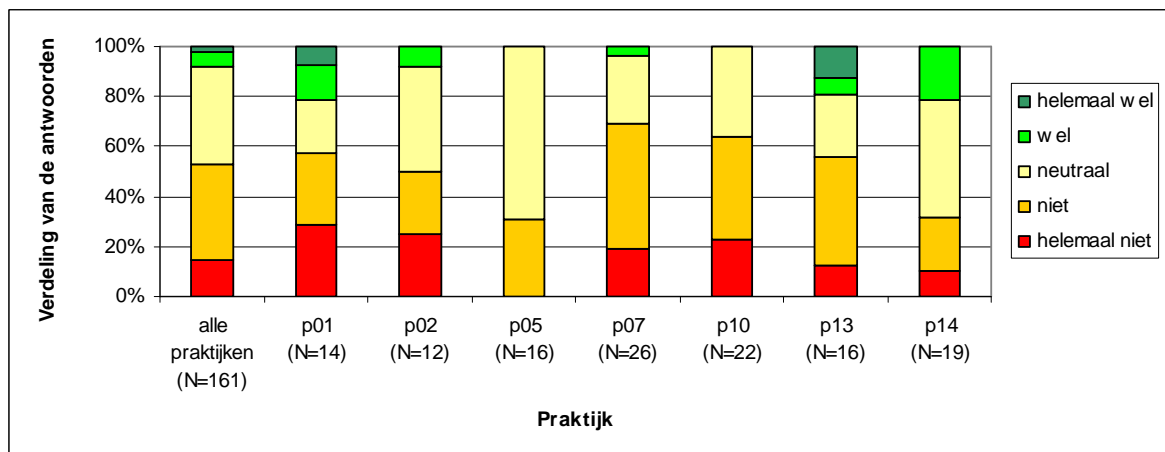
Figuur A3.1: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling "De nadelen van de bedrijfsbegeleiding zijn: de kosten":

Figuur A3.2: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling "De nadelen van de bedrijfsbegeleiding zijn: deelname kost veel tijd":

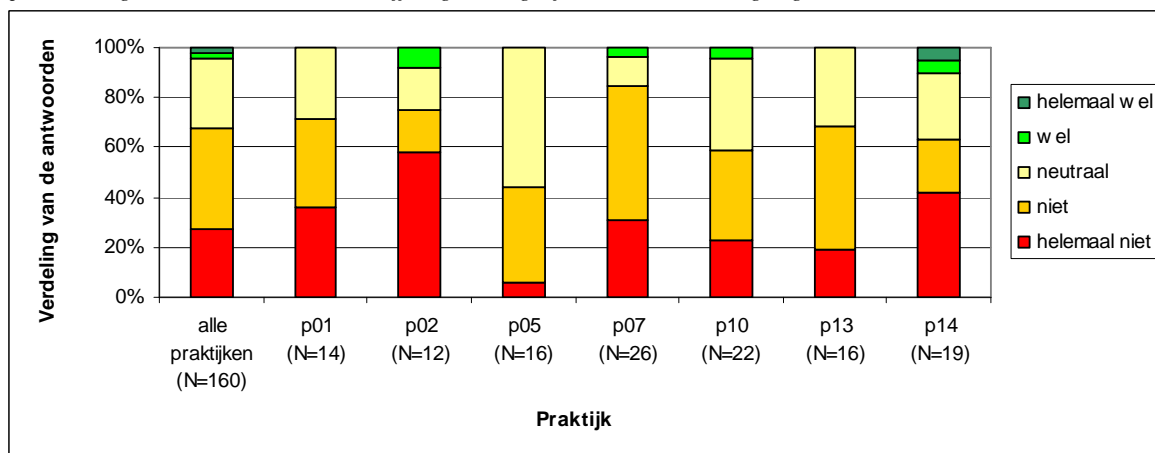

Figuur A3.3: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling "De nadelen van de bedrijfsbegeleiding zijn: het uitvoeren van de adviezen is lastig":

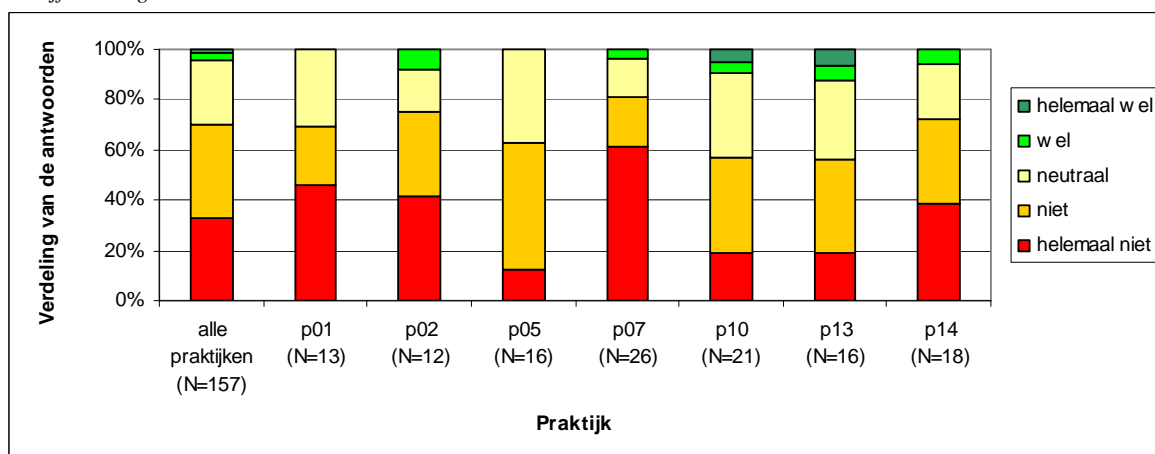

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

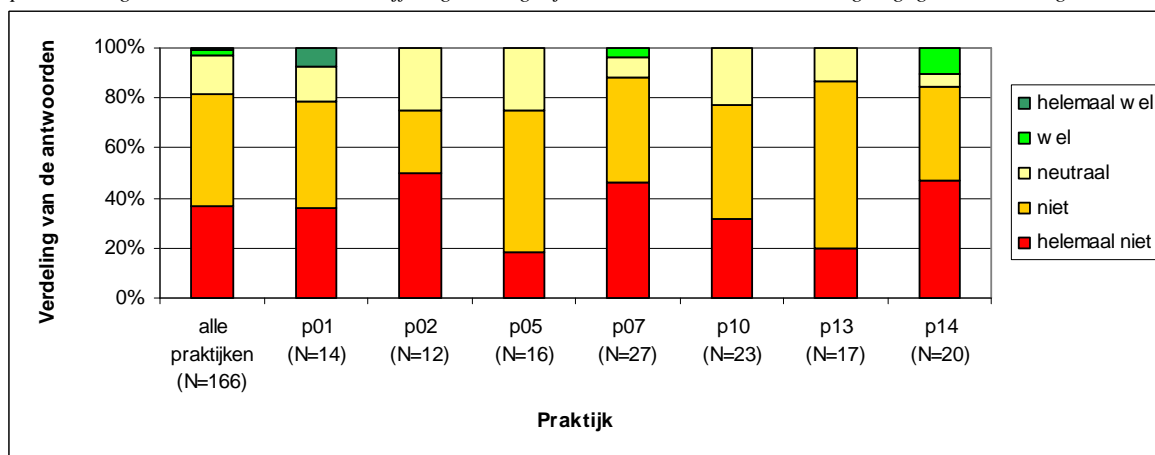
Figuur A3.4: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De nadelen van de bedrijfsbegeleiding zijn: moment komt ongelegen”:

Figuur A3.5: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De nadelen van de bedrijfsbegeleiding zijn: de dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering”:

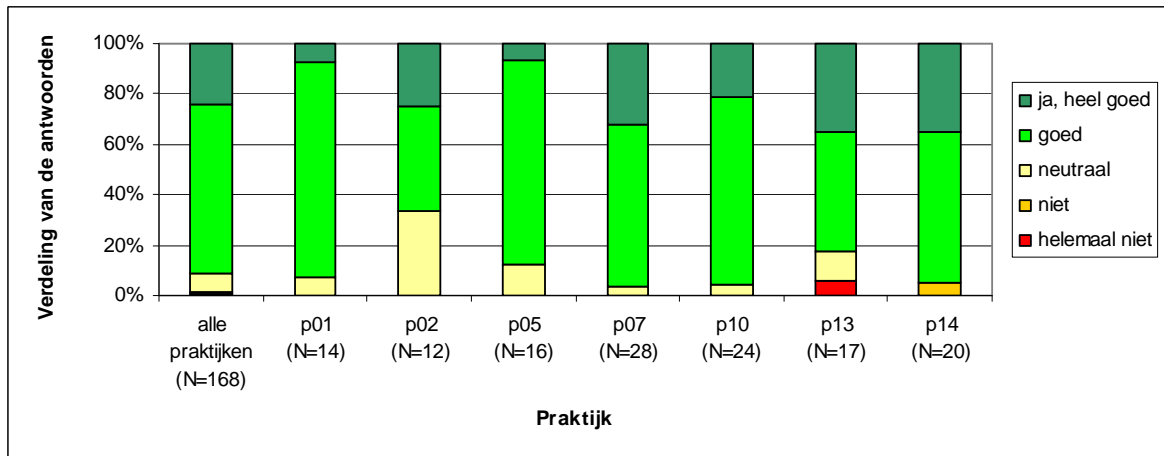

Figuur A3.6: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De nadelen van de bedrijfsbegeleiding zijn: het verzamelen van benodigde gegevens is lastig”:

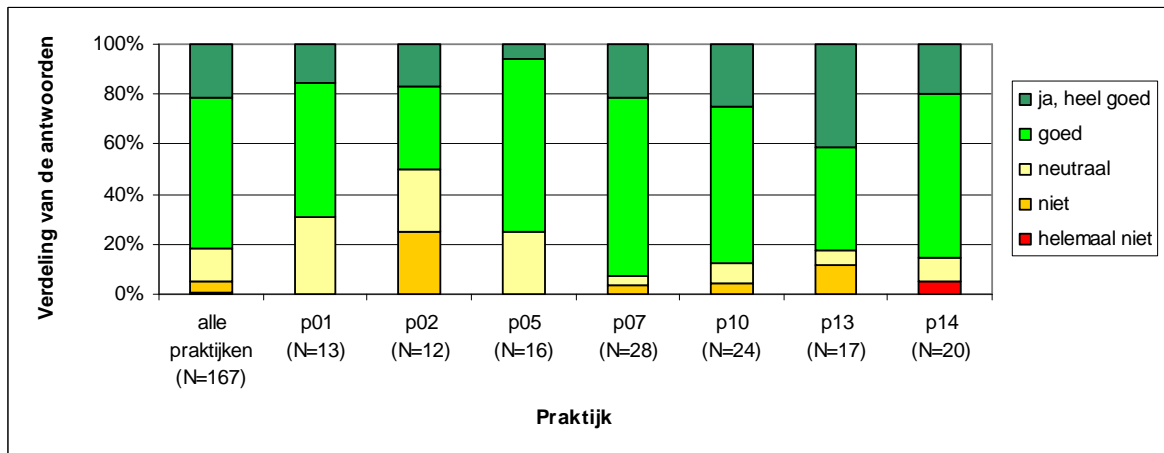

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

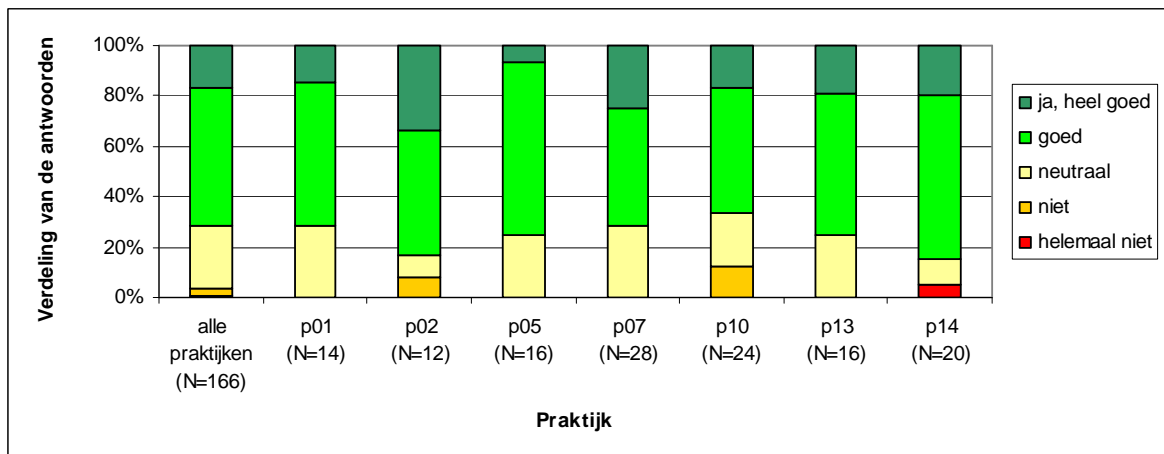
Figuur A4.1: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling "De inhoud van een advies is goed te begrijpen":

Figuur A4.2: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling "De achtergrond van een advies wordt uitgelegd":

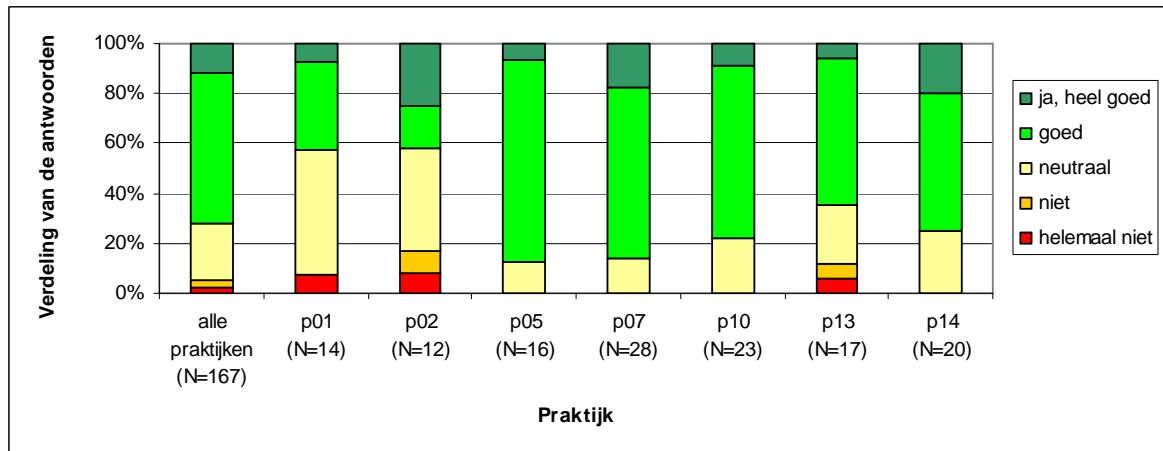

Figuur A4.3: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling "De mogelijke vooruitgang weegt op tegen de moeite een advies te volgen":

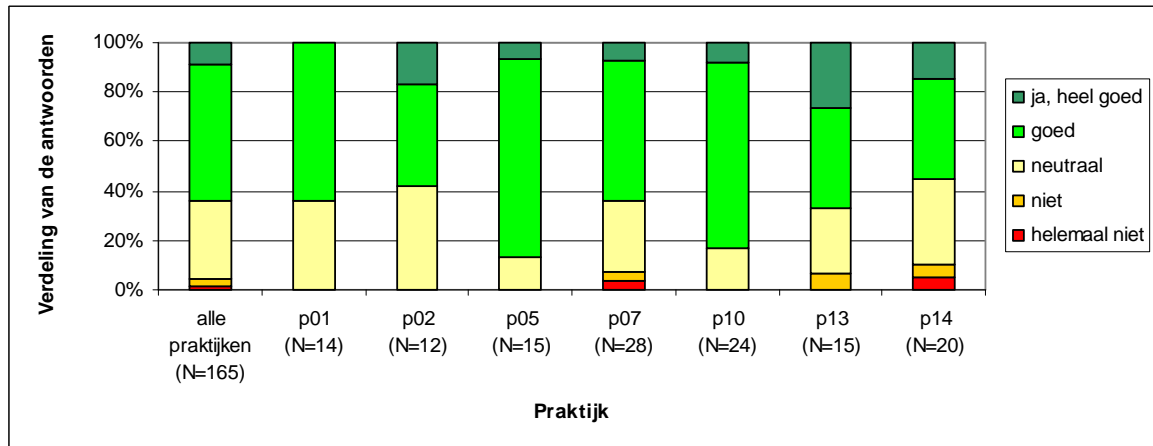

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

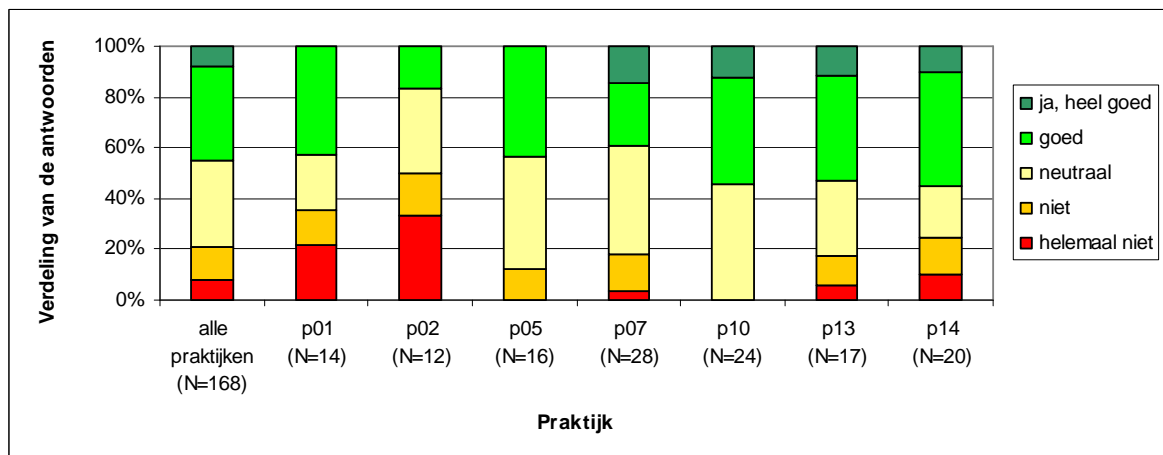
Figuur A4.4: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “Ik denk dat mijn dierenarts zich goed voorbereidt op het bezoek voor bedrijfsbegeleiding”:

Figuur A4.5: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “De adviezen zijn praktisch goed uitvoerbaar”:

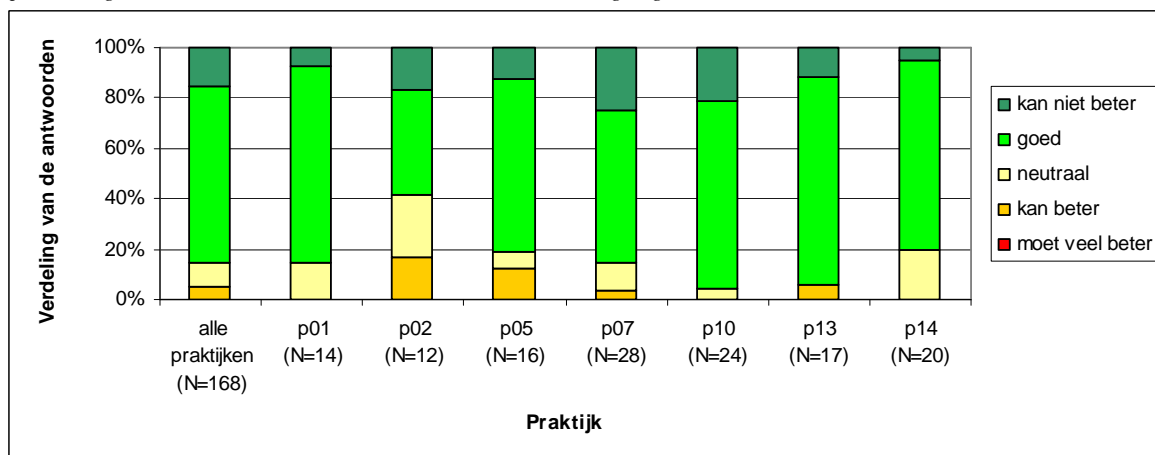

Figuur A4.6: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de stelling “Adviezen van voorgaande bezoeken worden geëvalueerd”:

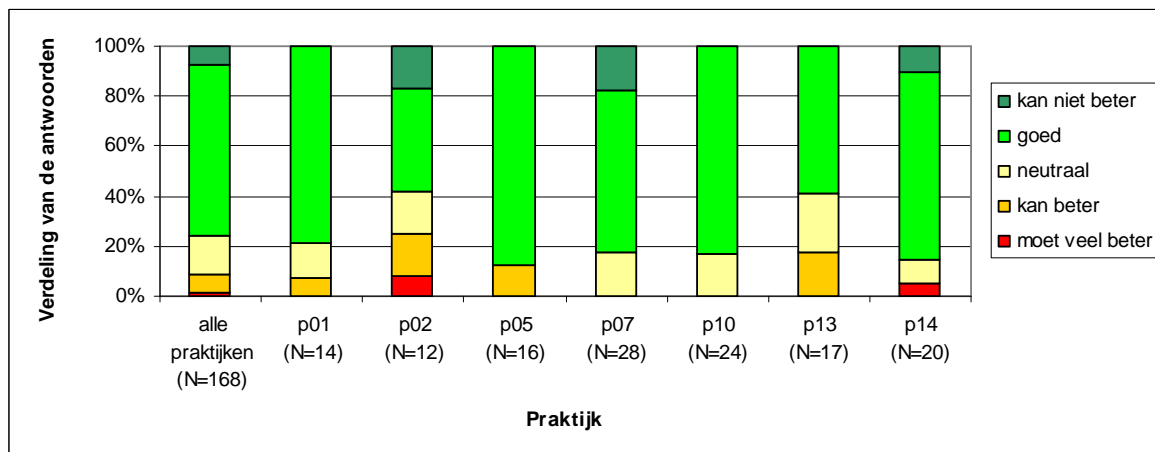

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

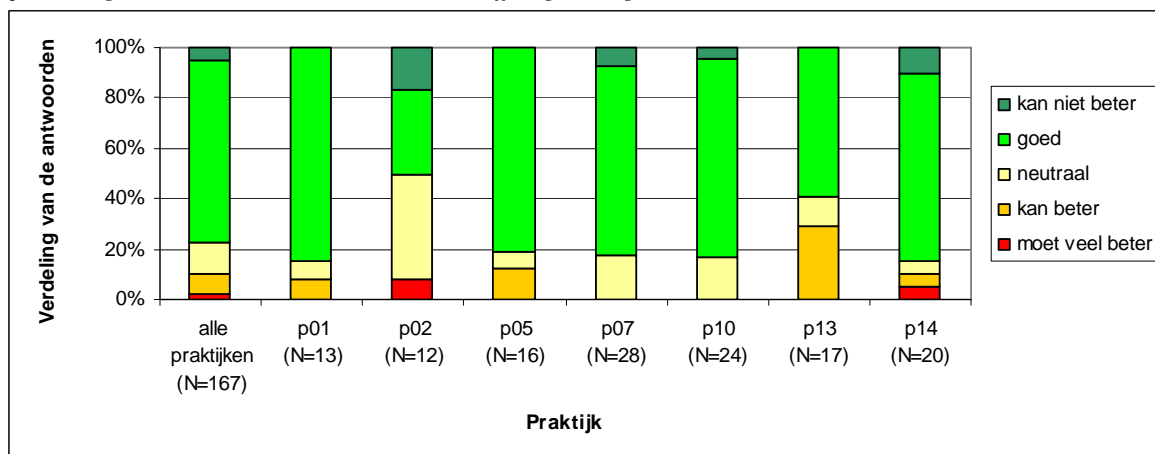
Figuur A5.1: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de vraag “Wat vindt u van: adviezen worden voldoende uitgelegd?”:

Figuur A5.2: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de vraag “Wat vindt u van: de opzet van bedrijfsbegeleiding?”:

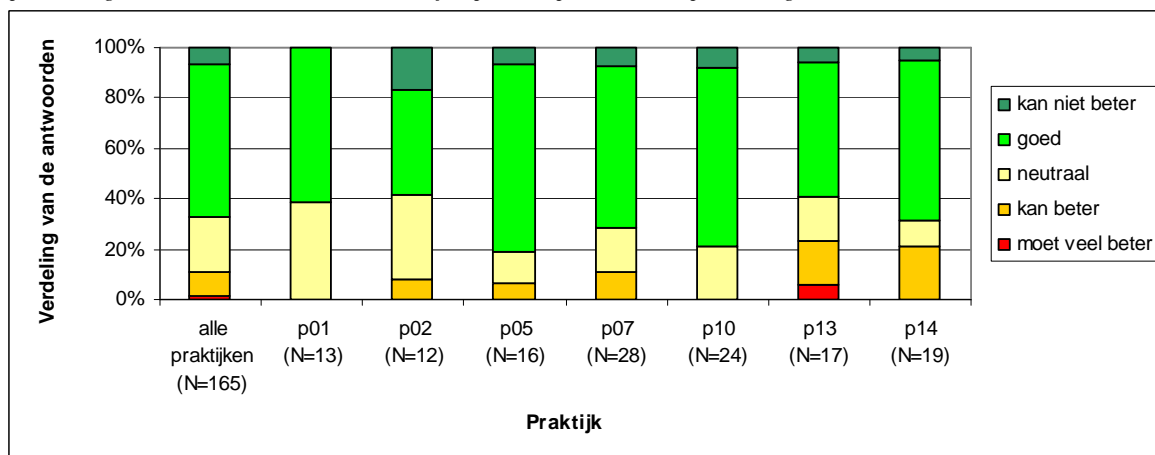

Figuur A5.3: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de vraag “Wat vindt u van: de inhoud van bedrijfsbegeleiding?”:

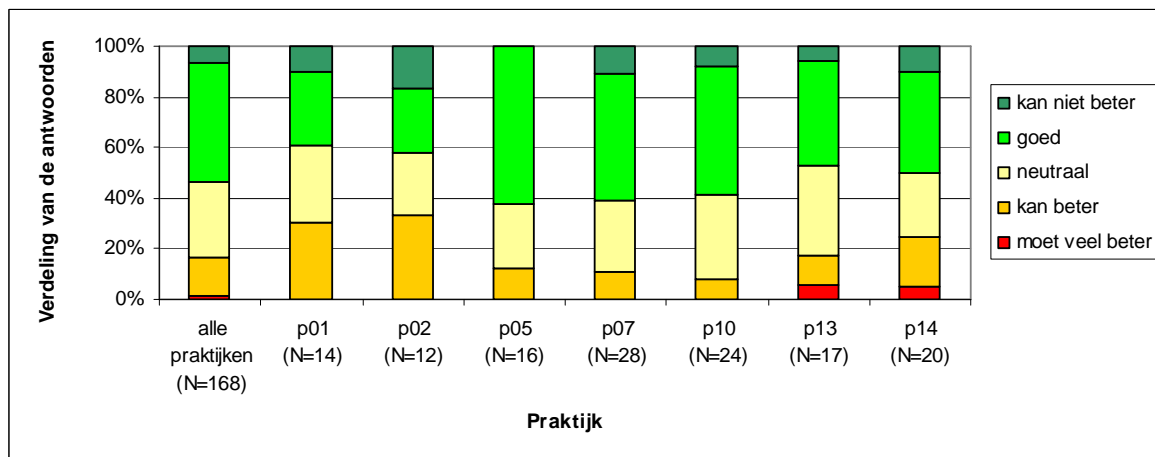

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

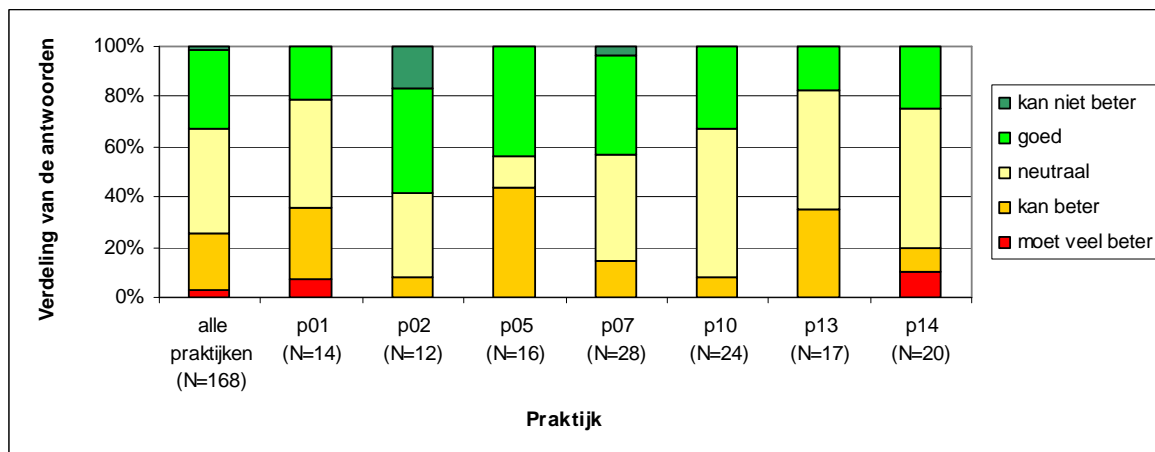
Figuur A5.4: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de vraag “Wat vindt u van: de adviezen zijn op maat: praktisch, en probleemgericht?”:

Figuur A5.5: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de vraag “Wat vindt u van: overleg over mijn doelstellingen en prioriteiten?”:

Figuur A5.6: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de vraag “Wat vindt u van: prijs/kwaliteit verhouding van bedrijfsbegeleiding?”:

Redenen voor en meningen over bedrijfsbegeleiding van melkveehouders

Figuur A5.7: Weergave van de verdeling per praktijk van de antwoorden van veehouders met bedrijfsbegeleiding op de vraag “Wat vindt u van: het overleg tussen dierenarts en andere adviseurs?”:

